

NO 872

001015478

COBISS ©

2
Текстара Тервајева
Т. др Војиславу Сажичу
професору уи свеске и Конс

СВЕЧАНОСТ

ОДКРИЋА СПОМЕНИКА

НА РУЈЕВИЦИ КОД АЛЕКСИНЦА

8. НОВЕМБРА 1880.

ИЗГИНУЛИМ РУСКИМ ДОБРОВОЉЦИМА У
СРПСКО-ТУРСКОМ РАТУ 1876. ГОД.

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА ЗАДРУГЕ ШТАМПАРСКИХ РАДЕНИКА.

1881.

СВЕЧАНОСТ

ОДКРИЋА СПОМЕНИКА

НА РУЈЕВИЦИ КОД АЛЕКСИНЦА

8. НОВЕМБРА 1880.

ИЗГИНУЛИМ РУСКИМ ДОБРОВОЉЦИМА У
СРПСКО-ТУРСКОМ РАТУ 1876. ГОД.

БЕОГРАД

ШТАМПАРИЈА ЗАДРУГЕ ШТАМПАРСКИХ РАДЕНИКА.

1881.

УД. Бр. 15478

УД Д. Бр. 15.478

СВЕЧАНОСТ

ПРИЛИКОМ ОДКРИЋА СПОМЕНИКА РУСКИМ ДОБРОВОЉЦИМА
8. НОВЕМБРА 1880 ГОДИНЕ.

~~~~~

8. Новембра, прошле 1880. год. на вису Рујевици, код Алексинца, значајном месту из првог српског рата с турцима, 1876. год. извршен је свечан акт, одкриће и освештање споменика, који су Руским добровољцима, погинулим у истом рату за српску слободу и независност, подигли њихови земљаци а по иницијативи њиховог вођа, ђенерала Черњајева.

Овај споменик подигнут је на вису Рујевици, код Алексинца, од лепог камена који је у Озрену близу Алексиначке бање нађен и то у виду пирамиде, која је висока 12 метара, на врху украшена крстовима од белог мрамора са све четири стране, а при дну (на соклу) утврђене четири мраморне плоче са натписима на српском и руском језику: „Споменик у бојевима изгинулим руским добровољцима, који 1876 год. дођоше у помоћ Србима за време неједнаке борбе њихове с турском царевином.“ „Болше сея любви никто же имать дакто душу

свою положитъ за други своя“. Ишан. Гл. 61 ст. Т^и I. „Подигнут од њихових земљака 1880 год.

Позивница за светковину разаслата је по свима крајевима Србије и гласила је овако :

Главни вођ руских добровољаца 1876. године, Михаил Григоријевић Черњајев, има част најпокорније замолити ..... да својом присутношћу удостоји откривање споменика његовим земљацима, који су пали у бојевама за независност Србије.

Три хиљаде добровољаца, истина, нису могли претегнути теразије победе у рату 1876. на страну браће своје; али је у долинама Тимока, Мораве, Ибра и Дрине и на висовима око Алексинца и Ђуниса већа половина њих посведочила својом крвљу пуну пожртвовања преданост к српској ствари и братству своју љубав к Србима.

Споменик је подигнут у средишту ондашње тешке борбе у Алексинцу.

Освештење споменика и парастос у борби погинулим свршиће *Његово Високопреосвећенство, господин Митрополит Михаил* с архијерејима и вишим духовенством 8. Новембра ове године, у 9 часова пре подне.

На овај позив одазвала се цела Србија. Хиљадама гостију дошло је да присуствује при овом свечаном акту.

Уочи 8. Новембара Алексинац се спремио да свечано прослави овај знаменити дан. Варош и пут који води споменику окићени су били многобројним народним заставама, осим тога пут је с обе стране био украшен зеленим гирландама, и са три триумфалне капије с натписима: „добро дошла браћо“; „Бољше сея любви никтоже имать да кто душу свою положитъ за други своя“; „слога и братска љубав.“

8. Новембра, Алексинац је оживео необичним мноштвом народа у свечаном руху, сви су хитали св. храму, да се у њему срдечно помоле Творцу за покој душа погинулих Руса. Св. литургију, служило је Његово Високопреосвештенство г. Митрополит Михаило, са Њиховим Преосвештенствима: епископом нишким Виктором и неготински Мојсејем; г.г. архимандритима: Нестором, и Венијамином из Љубостиње; игуманима: св. Романским Данилом и Жичким Максимом; протама: Јагодинским, Миладином Милићевићем; Пиротским, Димитријем Цветковићем; Нишким, Младеном Поповићем; Алексиначким, Тодором Павићем и са два ђакона.

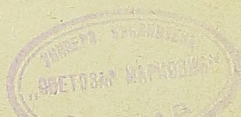
Од свештених лица присуствовала су при литургији и при открићу још и ова:

Архимандрит Никифор Дучић, библиотекар.

Архимандрит Раванички Х. Стефан.

Архимандрит Манасијски Кирил.

Архимандрит Каленићски Мојсеј.

Архимандрит св. Димитрија Агатангел.

Игуман Драчки Филотеј.

Игуман враћевшнички Гаврил.

Игуман св. Стефана Јосиф.

Игуман св. Трјоице Пантелејмон.

Игуман ман. Суховског Партеније.

Игуман из ман. Раванице Корнелије.

Настојатељ ман. Ржањског Јанићије.

Настојатељ ман. Темског Доротеј.

Намесник Параћински Вучета Поповић.

Намесник Лесковачки Јосиф Петровић.

Намесник св. Петке Макарије.

И још других 20 свештених лица са два ђакона.

Осим горе речених лица присуствовала су при светковини: од стране Његовог Височанства књаза, Његов ађутант, мајор г. Александар Симоновић, Преставник Његовог Величанства цара Александра, Његов министер резидент у Београду г. Персијани, са својим секретаром г. Гирсом; Претставник, владе, министар просвете г. Стојан Новаковић; војена депутација на челу са ђенералом Белимарковићем и пуковником Божићевићем; Поштовани старина Стевча Михајловић; претставник српског ученог друштва, г. Милан Милићевић; претставник Велике школе, г. Милан Кујунџић; г. пуковник Јован Прапорчетовић, г. Платон Кулаковски и многи други одлични гости.

Пред црквом, за време литургије, стајао је упарађен баталион војске, који је за ову свеча-

ност дошао из Ниша. Овај баталион војске, пред свршетак литургије, отишао је на Рујевицу, где је уз батерију топова пуцањем одавао војничке знаке почаст при извршењу спомена у покој душа погинулих. По свршетку св. литургије, у 10¹/₂ часова, кренула се из цркве к споменику свечана и торжанствена литија праћена непрегледним бројем народа. Свештеници су носили иконе и друге св. црквене утвари; а два официра бојну заставу тачно снимљену са заставе Димитрија Донског, којом га је Св. Сергије благословио у боју с Татарима 1380. год. пред чувеном Куликовском битком, што је Москва 1876. год. послала главнокомандујућем у Србији.

Кад је ова литија стигла споменику, Његово Високопреосвештенство осветило је споменик и положило на њега два венаца, од којег је један био од гђе-Новикова — сестре храбро погинулог јунака Кирјеева, затим су положили по један венац руски министар резидент у Београду г. Персијани и ђенерал Черњајев. Овом приликом, Његово Високопреосвештенство, изговорило је следећу беседу;

Б Е С Е Д А.

КОЈУ ЈЕ ГОВОРИО АРХИЈЕПИСКОП БЕОГРАДСКИ И МИТРОПОЛИТ СРПСКИ

Г. МИХАИЛ,

ПРИ ОСВЕЋЕЊУ СПОМЕНИКА, РУСКИМ ДОБРОВОЉЦИМА

ПОДИГНУТОГ ГЕНЕРАЛОМ

М. Г. ЧЕРЊАЈЕВИМ

НА РУЈЕВИЦИ 8. НОВЕМБРА 1880 ГОД.

Больша сеа љубве ноктоже
ѣмать да кто дѣшѣ свою по-
ложитѣ за дрѣги свою (Јоан.
гл. 15. стих 13).

Ова је реч евангелска преродила свет. Ова
узвишена небесна наука усређава страдајуће
људство. Ова дивна љубав не зна граница, које
ствара простор, или себично лукавство.

Опомените, се благочестиви християни,
1876. год. када из даљине, преко мора и преко

туђих држава, савлађујући велике тегобе и незгоде, љубав христјанска, љубав братска, доведе нашу драгу браћу Русе, да нам помогну у неједнакој борби нашој са непријатељем наше вере, наше слободе, наше домовине и народности наше. Па ова наша испуњена љубави према нама браћа, проливаше своју крв, оставише своје кости међу нама, жртвом свога живота. Имали дакле већег доказа љубави од тога, кад ко жртвује свој живот за браћу, другове, пријатеље своје? *Больше сѣа любве никтоже имать да кто душу свою положитъ за други своя.* — Од ове љубави нико веће нема, да ко душу своју положи за пријатеље своје, вели свето евангелије.

Сви видосмо, сви знамо, да наша браћа Руси заједно са нама Србима борише се, ги нуше у биткама на пољима Србије, те запечатише, потврдише своју љубав високим себепрегоревањем, жртвом живота свога, за браћу своју.

Достојни јунаци заслужише још достојнији спомен, који ће прећи и на потомство наше.

Сетите се како велика царевина фанатичких Турака, сакупи силну војску, коју овде уједини да отме ово место, те да после лакше продире даље у срце Шумадије, мило огњиште Србије и српскога народа. Али љубав к слободи, љубав братска одушевљаваше и војсковођу многоуваженога Генерала Михаила Григоријевића Чарњајева и сву војску његову, те се јуначки одби крвави напад и одавде сузби упорни непријатељ.

И гле, овде на догледу ове и оне стране Мораве, где се вођаше крвава и јуначка борба, уважени и поштовани војсковођа, на челу своих земљака и предњачећи даје достојно признање падшим у борби јунацима, за углед потомству, и подиже овај дични споменик, који ће многим вековима казивати ону братску љубав, која доведе к нама тада у помоћ браћу нашу Русе.

Моћ руског народа у течају времена лопила је дивљу силу Турску. Помоћ браће Руса оснажи и српски народ, те је и он овде слободан и независан. И у почетку овога века и сада браћа Руси, заједно са Србима проливаше своју крв, за слободу нашу. Шуматовац, други висови овдашње околине, Извор, Јавор, Дрина, Варварин, оквашени су заједничком крвљу и усејани јуначким костима браће Руса и Срба.

Мир нека је праху вашем, мила нам и јуначна браћо, у слободној земљи српској! Нека је благословен свагда спомен ваш међу нама из рода у род, из колена на колена. Нека ваше хришћанске душе блажено почивају у царству божије правде и божије славе! Нека се радују ваше пуне љубави душе; јер је ето Србија слободна и независна за срећу, напредак и радост браће ваше овде живеће.

Побожна и родољубива браћо, Срби и Руси, старајте се, да овај видљиви споменик, овековечи у срцима вашим и невидљиви споменик братске слоге и љубави, коју проповеда вам Хри-

стово евангелије, православна вера, православна црква и братска крв ваша.

Срца браће Руса топло куцају за напредак и за срећу српског народа, који се опет увек и одазива љубављу братској љубави. Нека је благословена и неколебљива, нека је нераскидљива ова веза братска и узајмне љубави ове, међу браћом за општу крепост и сигурност нашу.

Са висине дичнога Кремља, из лепога Петрограда, из светог Кијева и многобројних места велике царевине Руске, гледају сада браћа Руси на Рујевицу нашу, где је овај диван споменик братства и где ми, срдечно благодарни за оваке знаке милости божије и јавне доказе братске љубави, молимо се Господу Богу, да дарује све већу силу и славу Русији, веледушном цару њеном Александру и рускоме народу, да благослови и оснажи Србију, врлога Господара и Књаза нашега Милана и народ србски, да утврди слогу међу браћом на сва будућа времена.

Се холмз сей свидѣтельствѣтъ ѿ столпъ сей, рекао је Лаван Јакову, онда, када су утврдили братство и сајуз међу собом. Да буде томе свагдашња напомена, свагдашњи сведок и нама ово историјско брдо. Нека о томе напомиње потомству овај као што је и онај библијски споменик, који је сведок слоге, љубави, братске везе прошлих догађаја; па као Лавану и Јакову, нека улива у срца свију нас наду за лепшу

будућност народа Славенских, (Бит. гл. 31. ст. 46, 48, 51, 52.), који имају дичне, мудре и јуначке синове! Амин.“

За време панихиде баталион војске и батерија, пуцњавом су одали почаст војној успомени погинулих. По свршетку освећења споменика, освећен је темељ цркви, која ће се подићи ту у близини као заједничка успомена заједнички изгинулих Руса и Срба у рату 1876. год. за слободу и независност Србије, којих ће имена сва на зидовима цркве на мраморним плочама написана бити. После овог дефиловала је војска, а под палатком делиградске цркве која је том приликом разапета, била је закуска успомен душа погинулих, при чему је ђенерал Черњајев примао личне поздраве, честитке и нарочите депутације, које су из разних крајева Србије дошли да му у име оних од којих су послати честитају ову светковину.

Скупљеном народу раздавате су слике споменика и под пуцњавом топова настало је опште весеље, које се до неког доба ноћи продужило, јер је Рујевица мимо других украса била окићена печеним воловима и печеним овновима спремљених за народ; а из три шедрвана (водскока) точило се вино ракија и пиво. У вече је било дивно осветљење бенгалским ватрама, које споменику и околини величанствен призор даваше.

Овим је завршена свечаност на Рујевици, а у вече, у 5 часова, био је спремљен обед,

на који су позвати сви одлични гости и све депутације, које су при открићу споменика присуствовале.

Прву здравицу наздрвило је Његово Високопреосвештенство г. Митрополит у здравље руског Императора, Александра II. овим речима:

„На дан значајне данашње светковине, у присуству многуваженог представника Његовог Величанства цара руског; а тако исто, у присуству многопоштованог вође, Михаила Григоровића Черњајева, погодићу господо жеље свију вас, ако подигнем чашу и напијем здравицу ономе знаменитом цару братске нам Русије, цару ослободитељу, Александру II. који је учинио многа добра своме народу, који је у тренутцима велике опасности очувао Србију својом велемоћном речи, који је затим помагао и допринео, да Србија буде увећана, слободна и независна.

Живио цар ослободитељ, Александар II. на многаја лета!

На ову здравицу захорило се општим клицањем: Живио цар Александар II. а певачки хор, одпевао је руску химну „Боже царја храни.“

Другу здравицу напио је руски министар резидент, г. Персијани, за здравље Његовог Вишочанства књаза Милана. На ову здравицу звуци српске химне слили су се са општим усклицима „ура“ и „живио српски, независни владалац, Милан Обреновић IV“.

После г. Персијана, генерал Чарњајев, пио је за здравље Његовог Височанства књаза Милана, — обративши се к ађутанту Његовог Височанства књаза, г. мајору Александру Симоновићу, — следећу здравицу:

„Од стране породица, сродника и другова погинулих руских добровољаца, од стране свију, који су помагали светом делу и сачуствовали великој решителности Његовог Височанства, књаза српског, кад је објавио рат Турској, ја Вас молим, да будете тумач пред Његовим Височанством, моје искрене благодарности, за високу пажњу спомену погинулих добровољаца, која је изражена у вашем доласку, да присуствујете при открићу њиховог споменика.

Помињући неравну борбу 1876. год. ја се користим овим случајем, што могу изјавити, да сам јединствено обавезан Његовом Височанству, што сам био срећан да послужим својом службом Србију. —

Од самог почетка, од како сам добио команду над Моравском војском — па до краја рата, Његово Височанство, при свима колебањима неравне борбе, непрекидно ме је удостојавало Свог Високог поверења и подржавало ме свим Својим, владалачким ауторитетом.

Само на овај начин било је могуће продужити неравну борбу. — Ја дакле напијам ову здравицу од све душе, са чистосрдачношћу правог војника, за здравље Његовог Височанства, књаза Милана, желећи му дугу и славну владавину. Ура!“

За овим су сљедовале здравице Њеном Височанству, књижици Наталији и Његовој Светлости, престолонаследнику Александру, које су пратили бурни и дуготрајни усклици „ура“ и „Живели.“

После ових здравица сљедовали су говори г.г. Стојана Новаковића, министра просвете и црквених послова; генерала Черњајева говор и здравица Његовом Високопреосвештенству митрополиту и Стевчи Михајловићу; говор Архимандрита Дучића, Кујунџића, Кулаковског проф. Велике школе и генерала Јована Белимарковића.

Благодарећи доброту поменуте госпoде износимо у сљедећем садржини њихових говора.

Г О В О Р

МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

Г. Стојана Новаковића.

У животу народном има црта, којега особито карактеришу, које у напредовању Његовом особиту епоху чине, које му силе животне не-обично моћно чувају и снагу њихова напредовања множе. Те су црте управо цвет народнога живота; оне су обележје потпунога његова развића. Једна од таквих црта јесте слобода и независност државна, до које народи доспевају кроз многе фазе, обично с великим жртвама. С тога су толико поштовања достојне оне жртве које су принесене за државну слободу и неза-

висност; с тога је света свака кап крви, проливена за ову тековину; с тога је, на послетку, свакоме народу драга властита слобода и независнос његова, тај символ личности народне.

Али се у нашем веку није остало само при овоме. Наш век је био у стању да овој црти народној да још лепши развитак. Развијајући идеје хуманизма и једнакости у кругу приватнога живота, народи су нашега века те идеје пренели и у живот међународни. Ценећи независност своју, јевропски су народи почели ценити и поштовати и независност осталих; покрај љубави коју има сваки народ за независност своју процветала је и општа љубав спрема других народа и њихових права на народно и човечанско биће. Јачи и силнији потпомагаху оне који су својих народних права били лишени, или их у потпуности не имаху, да до својих права дођу. У томе нам је наш век дао дивних примера, достојних просвете и узвишених идеја нашега времена.

И наша данашња светковина јесте дан, који у историју ових племенитих међународних веза бележи још један датум. И ми смо данас били на освештању једнога споменика горе споменутој међународној љубави слободе и независности народнога бића; и ми смо данас поменули гробове оних који су дошли да положе живот за слободу и независност других.

Али, господо, данашња светковина има још једну страну. Она није израз само горе поменуте међународне љубави, она је још нов, видљив, проливеном јуначком крвљу обележен спо-

меник везама једноплеменитости и једноверства, које везују народе српски и руски и које се преплећу кроз њихову стару и нову културну историју. К оној горе поменутој, општој, долази ова посебна страна исто онолико вредна наше топле пажње и нашега поштовања. А к оба-двоме овоме ваља додати још једну црту, којом се наша данашња свечаност одликује. Она је у овоме.

Српска земља, господо, има из досадашњег народнога живота доста различитих, и ако не формалних споменика, подигнутих трудом и старањем преминулих нараштаја. Ти споменици или су сведок рада и уметвеног живота нашега властитог народа, или припадају туђим, често непријатељским народима. Данас освештани споменик не само што је нов, него је и први, који је у нашој земљи подигнут једној лепој појави савременог међународног живота, једној светлој идеји; једној од најплеменитијих страна борбе коју је у последње време наш народ поднео за своју независност и ослобођење. Он је подигнут да обележи учешће народа рускога у борби српској за ослобођење и независност; он је подигнут као нов и видљив знак љубави, која везује та два народа.

Наздравимо, дакле, господо, срећи и напретку рускога народа, којег је синовима споменик данашњи подигнут, пожелимо му од Бога свако добро и благостање!

Г О В О Р

Г. генерала Черњајева.

Ваше Високопреосвештенство и поштована господо!

Ово откриће споменика руским добровољцима, који су пали за слободу Србије, најбоље је опровржење растурених гласова, као да су после рата, од 1876. год, охладнили одношаји између српског и руског народа.

Да у овој светковини духом учествује цео српски народ, служи нам као необорим доказ то, што овде видимо Ваше Високопреосвештенство на челу многобројног духовенства, не гледећи на обширност Ваших архијерејских обвеза и на позно доба године при такој великој даљини; даље, присуство Ађутанта Његовог Височанства; долазак преставника владе у лицу министра просвете, Господина Новаковића; претставника Велике школе у лицу Господина Кујунџића; претставника Ученог друштва у лицу Господина Милићевића, депутација војске с Генералом Белимарковићем на челу; присуство многих народних посланика и депутација од вароши, села и целих срезова; и најпосле више од две стотине телеграма добивених из свију крајева Србије.

На догађаје од 1876. године ударен је печат; и нераздвојна духовна свеза српскога и

руског народа решена је на свагда и целоме свету на видик. Ма каква искушења спремала Историја за ова два братска народа, њина духовна свеза остаће неразлучна од сада па до века, и никакви догађаји, никаква усипавања појединаца не могу је већ више раскинути. Сваку војну прате узајамна неспоразумења. Ја сам у мом веку доживео да будем учесник и сведок многих ратова у Русији. У Русији ма где — тек увек се ратује, и ако је Филип II. могао рећи, да у његовој држави сунце никад не залази, то ми Руси, можемо рећи, да је сунце код нас час овде — час тамо тек увек покривено пушчаним димом. С тога ја и могу рећи, по сопственом искуству, да су после сваке војне неспоразумења неизбежна. Било би нелогично, кад и после рата 1876. год. неби се међу Србима и Русима појавила нека неспоразумења, и нема сумње да за то нераспоразумењима и правих и кривих са обе стране. Као год што се узбуркано море никад не стишава одма по престанку буре, тако и страсти, које подиже војна, никад не могу да се уталоче одма после свршенога рата. Може бити да појединачне страсти још ни сад нису сасвим умукле, али ова светковина с нова изводи оба народа наоружана братском љубављу и духовним јединством на видик.

Руски народ жели српском народу сваку срећу и сваки напредак и у свему срећан успех а над онима који би се дрзнули да дигну руку на његову независност — победу и одољивост. Да Живи Српски Народ!

Г О В О Р

Г. архимандрита Нићифора Дучића.

Велепоштована господо!

Ако икад, то бих сада желио, да дам најјаснијег израза мојијем српским осећањима у овијем свечаним тренутцима, кад се дижу видљиви знаци; кад се слави спомен руским борцима и јунацима, који жртвоваше свој живот на српском бојном пољу за српску слободу и славенску узајамност.

Велика Русија, славенска Русија, православна Русија, није никад заборављала српски, сродни народ, него му је у свијем тешким приликама притицала у помоћ.

То је наша српска историја захвално забиљежила на својим страницима.

Притекла му је у помоћ и у најновије доба кад по пуче српска пушка осветница у Невесињу, у сред јуначне Херцеговине; кад по опет српска пушка огласи борбу за крст часни и слободу драгу; те њезин јек електрично прохуја кроз цео српски народ и громовито одјекну не само у српским срцима, у Србији и Црној гори, него чак и у руским срцима, у далекој Русији, далекој ђеографично, али духовно најближој српском народу.

Кад услег тога херцеговачко- босанског важног устанка, те српске кржаве драме, наш витешки кнез Милан разви Таковску знамениту заставу за ослобођење српског мученичког народа; кад се сила турска покрену из два дела света из Јевропе и Азије, не само да не да се ослободи српски и бугарски народ, него још да дивље орде прелазе и Србију, то средиште српске слободе, снаге и културе!

Тада у тијем тешким приликама, ко први дође у помоћ српском народу?

Дођоше му и добровољно се пријавише на српском бојном пољу Руси — јунаци — наша сродна браћа по писмену и вјери са својим чувеним вођом генералом Черњајевим и нештедимице пролијеваше своју руску крв заједно са српским борцима и јунацима.

Тада се најјасније објелодани руска братска љубав према српском народу; објелодани се од царске палате до сељачке колибе; пробуди се и заталаса дивна идеја у цијелој Русији за ослобођење Срба и Бугара из турског ропства.

Крв се руска и српска потоком проли за ту свету идеју.

Та племенита крв не оста неплодна; изниче из ње независност Србије; изниче поширење Србије и братске нам Црне-горе, и подиже се бугарска кнежевина, српска посестрима.

Али још оста много српског и бугарског народа неослобођења!

Ну, Бог је добар; идеја је опћа славенска жива и снажна; историја се не да потрти; на-

роди ће се ослободити и по народностима гру-
пирати. —

Међу многобројним руским борцима и ју-
нацима, који жртвоваше живот на српском бој-
ном пољу, у првом су реду два руска племића,
два витеза: Киријев и Рајевски.

Да, они јуначки погибоше, и тијем оста-
више својем имену славан и вјечит спомен у
српском и руском народу!

Слава њихову имену и спомену!

За то њима и својим другим руским бор-
цима, који оставише своје кости на српској зе-
мљи, борећи се храбро против дивљих Азијата,
подиже словенска Русија овај видљив и диван
споменик.

О! нека је то племенито дјело Богом бла-
гословено!

А мени нека је дозвољено још да усрдно
замолим на овом велепоштованим збору, на који
сам и ја имао част, да будем позван, да као
Србин и у прошлом рату командант једног
кора српских добровољаца, многоуваженог рус-
ког патриота и српског великог пријатеља ге-
нерала Черњајева, који је на овом земљишту
храбро војевао за српску слободу и словенску
опћу идеју, да најсрдачније поздрави (кад се
врати у Русију) братски наш народ руски, и
да му каже, да српски народ неће никад забо-
равити проливену руску крв на нашој српској
милој земљи од Бојане до Мораве; да му каже и да
га увери, да је руска и српска крв, која је за-
једно проливена, најдрагоценија залога и најтврђе
јамство братске духовне свезе међу српским и

руским народом; да му каже, да је то непоколебни основ српске тврде наде, да ће славенска Русија у своје врјеме још помоћи Србији и српском омиљеном Кнезу Милану, да изврши ослобођење и уједињење српског народа; да каже, и да га увјери, да српски народ неће никад заборавит моћну ријеч Цара Ослободиоца послје Ђунирске катастрофе; да му каже, и да га увјери, да је српски народ урезао у своје срце живу и трајашњу захвалност, као најљепши споменик, Киријеву и Рајевском и осталим руским борцима и јунацима, који жртвоваше свој живот на српском бојном пољу.

Шаљући овај најсрдачнији поздрав браћи Русима, завршујем говор са топлом молитвом за покој душа два руска славна хероја: Киријева и Рајевског и осталих руских бораца и јунака, који својом крвљу залише српску земљу. Нека им је слава и вјечит спомен! —

А тако исто молим Свемогућег за здравље свијех руских и српских добровољаца и њиховијех храбријех вођа, који су још живи и на српској драгој земљи војевали! нарочито за здравље храброг вођа руских добровољаца и главног команданта моравско-тимочке војске у првом српско-турском рату, ђенерала Михаила Григоровића Черњајева!

ГОВОР

ПРОФЕСОРА ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ

Г. Милана Кујунџића.

Господо и браћо,

Мртви леже они којима спомен славимо данас.

Мртви леже они, далеко од своје мајке, далеко од својих сестара, од својих другова, од својих милих и драгих.

Они су мртви, они су удањени — па опет нису ни мало усамљени! Ја видим данас јуначке сенке њихове како се живо грле са тисућама своје словенске браће. Они су дружбу своју запечатали страшним печатом, печатом смрти. Ја осећам живи дух њихов, како лебди над нама, како силази на чело родољубивога вођа свога и како кренко одпоздравља све учеснике светковине ове.

А да ми нисмо дошли да направимо раздор у овоме блаженом царству? Да што не зажале српски борци што се само руској браћи овде подиже споменик? (чује се: не ће! не ће!) Не ће доиста! Та српским борцима се велики споменик сваки дан све више изиђује. Споменик им је дичан: своја слободна српска земља! и терет им с душе спада, кад осете да се и

руским друговима њиховим, по идејама, друговима по смрти озиђује, на братском земљишту сопствена, поносна кућица, у којој ће се целом свету на видiku припалити свећа, која тиња у срцу благодарнога народа.

У име науке и на част науци, допустите да поздравимо ову свету кућицу, не као споменик мртвима, но као израз живог духа, као трпумф свести!

Није мало ни српских костију расуто по бојиштима Северне Италије, по бојиштима далеког шлезвиг-Холштина па и саме Мале Азије. Борци су ишли тамо или на силу или без свести — и никакав споменик не ће учинити да им земља постане лакша. Није мало ни руских костију расуто по бојиштима целог света, ал оно што одликује јунаке којима спомен славио данас, то је победа добре воље, карактера, и свести, то је светли дух слободе, то је племенито осећање народнога братства, то је убеђење: да подижући слободу и напредак свих словенских грана подиже се стална слава и будућност великог руског народа!

Тај дух искренога братства, тај дух божанске љубави к слободи, узајамности, животу и напретку, тај дух кога је зажегла светла књига и пронела га на листовима својим, те је распламтео многа срца од колибе до највеће палате, тај дух, који чини те светли посланик престаје бити обични чиновник, те племенити ђенерал престаје бити особењак, те јуначки борац престаје бити обичан солдат, тај дух не

умире — он се јоште живље подиже на гробовима својих бораца.

Дајте, да ускликнемо дакле: слава научницима који су тај дух зажегли! Слава родољубивој печатњи, која га разноси на крилима својим! Слава борцима за идеје!

Јунаци братскога народа руског сејали су заједно с нама крв, да из узбуњене крви никне ружични мир за један део старе Србије и Херцеговине. (Чује се: ако Бог да и за друге делове!) А ми сејемо заједнички данас хладно камење, да из њега све већма пониче топли дух братске љубави, е да би на далеко светлила свест о слободној заједници нашој и да би вера у будућност Словенства била тврђа од камена! —

ГОВОР

Г. Н. А. Кулаковског,

ПРОФЕСОРА В. ШКОЛЕ.

Милостива Господо,

Сва дела, очекивања и наде, како појединих личности, тако и целог народа управљају се на будућност. И ако је немогуће много проникнути у тајне будућности, и ако се не може много одклонити завеса, која одељује садашњост од онога што ће у будућности на њено место ступити — ипак је будућност тако интересантна, да је човечанство увек тражило

начина да растумачи оно што ће бити. А у тој цељи да би могли погледати у будућност народа или човека — најбоље је средство познавање прошлости, и само је тако могуће у неколико дати суд о будућности. У колико је славнија прошлост једног народа, у колико је он више живота и силе показао у својој прошлости, у толико има тај народ више изгледа, више права, да очекује и светлију будућност.

Кад загледамо у прошлост српског народа видећемо, да је велика и славна. Треба само пропутovati по Србији, па ће се видети најсигурнија знамења сјајне будућности српског народа..... Развалине великољепних храмова — задужбине српских царева, и светитеља, најјаснији су сведоци високог ступња српске културе у старом, славном времену снаге и величине српског народа. Оне нам причају о великим делима славних српских царева, о великом и славном добу моћнога српског царства. — Али наступилише тужни дани и српски народ подлеже поплави из Азије дошавших хорда. — Култура, створена јужним Словенима — Србима и Бугарима, би пренесена на велики словенски север, о чему сведоче књижнице, које су пуне српских и бугарских рукописа. — Овако е несреће дешавају се како у животу народа — тако и у животу појединих људи; но опет зато велики људи и историјски народи не пропадају: они и после свију несрећа задржавају у себи све услове за даљи свој развитак. У тешким данима страдања и пропасти државе своје, српски је народ очувавао сву своју животну снагу.

Доказ овоме, то је: ускрснута независна Србија. Тек што је прошло 70 година одкад се дигао српски народ да заштити своја човечанска права, а ми већ видимо Србију слободну, независну, и находимо у њој толико обиље богатства, душевне и материјалне снаге, да можемо смело и спокојно погледати на сусрет њеној будућности. — На два краја српског племена, видимо две независне српске владавине. Из давнашње као и из скорашње српске прошлости примо уверење, да српском народу и имену предстоји славна и сјајна будућност.

Желим, господо, да стара и велика слава српског народа, и његових моћних царева изнова и скоро васкрсне!

Желим, господо, да се српски народ, који је данас поцепан и који има две независне државе, сједини у једну целину и да створи једну велику државу, силну и страшну душманима, а славну својом цивилизацијом и богатом материјалном снагом!

ГОВОР

Г. генерала Јована Белимарковића.

Велика Русија, руски народ! подиже овај споменик својим храбрим синовима, који су се борили и пали за нас, за нашу слободу и независност.

Подижући тај споменик, Русија и руски народ хоће, не само нама Србима, него и целом свету да кажу, да мисао и идеја, за коју

су се неки од њених синова борили, није мисао и идеја појединаца, но мисао и идеја целог руског народа, целе велике Русије; хоће да кажу, да признају заједницу руско-српску, коју су крвљу запечатали и утврдили неки од храбрих њихових синова.

Управо наша би дужност била, да овај споменик подигнемо, јер изгинули храбри борци, били су борци за нас, али Русија — знајући како смо ми сиромашни — ето и у томе нас задужује, како нас је задужила већ толико пута пре.

Јест Русија — нас је задужила! и ми не смемо и нетреба то никад да заборавимо.

Није то први пут да је Руска крв успоредо са нашом, а за нас текла! Нама су наши очеви причали, како су се борили успоредо са Русима код Варварина и код Малајнице; на Морави и на Тимоку, па ћемо и ми нашим синовима причати то исто, а споменик овај причаће и после нас удаљеним поколењима о братском пожртвовању руском, о заједници руско-српској која је крвљу запечаћена.

Но споменик овај стајаће стотине, стајаће хиљаде година, али, као што је мисао, као што је идеја уопште вечна, тако нека остане вечна и нека преживи овај споменик заједница руско-српска.

Ни ми, ни сви који после нас дођу а зову се Срби, не треба никад да забораве на дуг Русији.

Русија је истина велика а ми малени, али ипак може доћи време и прилика, да ми тај дуг можемо одужити Русији, може доћи време

и потреба, да опет потече заједничка крв руско-српска, па ма то и небило против Турака.

Тада нек се сете Срби свога дуга; до тада, и на свагда, нека живи заједница руско-српска, нека преживи споменик, који смо данас освештали!

Све здравице предусретане су и пропраћане громком и дуготрајним усклицима „Ура“ и „живио“; а за сво време обједа хор певачки певао је руске и мало-руске песме. Овај значајан објед свршен је равно у 8 часова, одакле су се сви гости одиравили на „беседу с играчком“, коју је поводом ове свечаности приредила алексиначка гимназија. На овој беседи говорио је наставник гимназије г. Тирић подужу беседу у којој је најпре верно нацртавши негдашњу величину и снагу Србије изнео у јасним бојама историјским датима утврђењу и засведочну љубав, везу и јединство српског и руског племена, као и значај ових моћних чињеница по будућност свију Словенских племена. Садржину ове беседе износимо у следећем у потпуној њеној опширности:

ГОВОР

Г. Тирића.

Поштована господо!

Намера ми је, да овог вечера, представим поштованим гостима неколике историјске узроке који су кадри били да два братска

народа, Русе и Србе, један другоме тако зближе, како јутрос и видесмо у свечаности овде на Рујевици.

Дозволите ми, господо, да изнесем те узроке, који тако тесно везују ова два народа, а који су један од другог географски тако удаљени.

Срби стојећи неко време готово на једном ступњу образовања са најпросветнијим земљама у Европи, нису могли да се мало интересују за руску земљу, којом су владали Монголи за читавих 250 год. сем једног Новгорода, те су притицали браћи упомоћ са оним, чим су кадри били.

Књижнице, пуне српско-црквеним књигама, које су у српским манастирима штампане, одвајале су знатан број књига и слале их Русима, да им се браћа одрже у вери Хришћанској. — Људи, из српских крајева научени и образовани, одилазили су у Русију и стављали се на расположење својој браћи. А кад је Русија постала слободном земљом, имала свога владоца и главу цркве, Срби су били тако рећи први митрополити, и просвета је у њих отпочета готово животом ових људи у Русији.

Ова тако сићушна и незнатна помоћ дата рускоме народу, благодарно је враћена стоструким начином браћи помагачима.

Од знамените је вредности по нас и на част служи српскоме народу помоћ, коју је дао Русима само пре 100 година.

Кад је Русија под Екаторином II везала алијанцију противу Турске са Аустријом, под

владом Јосифа II. и обоје се састали у Херзону 1787, диван је био у великом страху, и Турска се плашила за опстанак своје империје у Европи. Те с тога султан Абдул Херим, по наговору Инглеске, огласи Русији рат 13. Августа 1787; Аустрија пак, као руска савезница, објави рат Турској идуће године 25 Јануара.

Прилике су биле веома озбиљне, јер Турска наваљиваше све јачом силом. Русији и Аустрији не остаде ништа друго но да траже савезника: а најпоузданији беше им онај народ на балканом полуострву.

Па за то руска царица Екаторина пише Црногорцима писмо, у којима им јавља, да је к њима послат генерал *Чаборовски*, који ће не само приуговорити шта треба за војску, која је подигнута да ослободи све европске хришћане од јарма пексијанскога, него и да разбере и за жеље тамошњих хришћана, да, их у колико је год могуће утеши, позивајући их у бој противу Турака.

Црногорцима испаде за руком, те приволе на тај устанак и Брђане, па добивши дебане и хране изиђу на границу Арбаније и затворе Турке у градовима. У то доба дође у Црну Гору и други руски изасланик, пуковник, гроф Марко Ивелић, Србин из Рима, и донесе печатане плокламације, у којима је царица Екаторина позивала „све Србе, Црногорце и остале житеље славнога народа славенскога, да се дижу на оружје противу Турака“. Тако и би. Савезничке је војске било много, и ратна се срећа окрете на њихову страну. Руска војска заузе

многе градове као: Очаков, Акерман, Бендер, Измаил и др. У самој Измаилу пало је око 25.000 Турака, и требало је 8 дана, да се мртваци сахране. Аустрија је опет очистила готово сву Србију, повећи део Босне и нешто Херцеговине. Овај је рат код нас познат под именом *Кочина крајина*, у коме је *Коча* имао оделиту команду.

Па и поред тако лепог успеха, опет се мал не прође на „лијо.“ Шведски краљ огласи Русији рат, а Јосиф II аустријски цар још раније умре, и сад — насташе са Турском преговори мира. Наследник Јосифов, Леополд II. брже боље веза с портом мир у Свиштову 24. Јула 1794. и по томе уговору Турска опет добије и Београд и све изгубљене земље у последњем рату. А Русија прикљештена од Шведске такође закључи мир у Јашу 29. Децембра исте године с тим, да осим *Очакова* ништа више не добије; а око самог Очакова сахранила је читаву армаду.

Шта је пак Србија добила, војујући уз ове две силе зарад одржања европске равнотеже, познато је збору сабраном, да је било само падишино помиловање, којим прашта свима Србима који су ратовали.

А колико је била милост султанова велика, види се из првих година после закљученог мира у смрти Алексе Ненадовића, Бирчанина, Станоја, Петра из Ћуприје, Хаџи Гувина и других одличних Срба онога доба као и остале радње београдских дахија.

У овакој невољи одилазиле су српске депутације и руском владаоцу и министру спољ-

них послова, кнезу Адаму Черторишком, преклињући руску владу за помоћ противу Турака. Али и поред најбољег расположења како руског владаоца, тако и руског народа, који су вазда били заузети за ослобођење Срба, опет је депутација наилазила на отпор у рускоме двору. — Ништа није горе за једну земљу, но кад има на управи човека, који види свога идола свога Бога у себичним интересима. Таки човек био је Пољак Черторишки, коме су интереси лежали на срцу само његове Пољске, па с тога је и одбацио српске захтеве и не показа их цару Александру; а српске депутате врати у Србију са овим речма: „да Русија не може дати помоћи Србији за то, што не сме нарушити уговор, који је везан са Наполеоном“. Кад се вратила српска депутација и ако на празно, опет је један од њених чланова Матија Ненадовић уверавао народ, да су их Руси лепо примили и да ће им послати помоћи. То је била утеха народу, којом су окуражени продужили рат са Турцима. —

Тек 1806. год. кад је Францеска наговорила Порту да објави рат Русији, Срби се сјединише с Русима близу Неготина, и добише доста ратне спреме уз новац и војну руску помоћ. То је било 7. Јуна. а 17. дође и Родофиникин Константиновић у Београд, где буде свечано дочекан. 21. Јула Руси разбију Турке под Алексинцем и претерају их к Нишу; а 27. истог месеца Срби престану на све услове, које год захте од њих руски цар, и ставише се

у потпуном смислу речи под његову заштиту.

Из овога се огледа слено поверење, које је уживао Руски народ код Срба.

Али у течају времена од 1807—1813. год. наилазили су на ову земљу мутни облаци које сваки од вас, господо, добро зна. Русија је пристала да обезбеди бар Влашку и Молдавију, а за Србију је знала, да у њој још дуго неће бити мира, као што се и обистинило. Њени политички разлози нису јој допуштени, да и у Србији држи војску. Па и поред тога кад на српској обали није било ни једнога руског војника опет није престала нада у народу на живо саучешће рускога цара. Војвода Милан Обреновић, овако пише П. Петров. I. владици црногорском: „— Радујте се! — Руски човекољубиви император војује са отоманском портом данас само за нас; и скоро ће је приморати, да потпише мир онакав, какав он хоће. Силни је успех његовог оружја; силни је војник гроф Каменски. Сви готово градићи до Црнога мора узети су. И у Шумли држи вел. везира са војском — у опсади. Који час очекујемо: да је Шумла узета, вел. везир ухваћен или мир потписан. А у овоме ће доиста и Србија бити часно заступљена“.

И заиста мир би закључен у Букурешту 1812. год. али не по жељи Руса, већ из нужде морали су и на то пристати због рата, који им је предстајао још исте године са Француском. То је узрок и оној грозној капитулацији српској у 1813. години; тај је узрок и Карађорђевог писму у коме се јадикuje владици Петру Пе-

тровићу I. да није кривица до њега што није могао оперирати према Никшићу заједно са Црногорцима већ ће му јавити другом приликом, до кога је кривица и који су душмани Србији и српскоме народу; који су радили о пропасти Србије и до тога је довели, да су Турци у њој толико нахија покорили; и како су издајници побегли у Земун и премамили му најбољег војводу Петра Добрњца. —

Ето тако су заплети били у првом српском устанку, вазда уз живо суделовање Руске империје. И Русија је у свима каснијим приликама живо настојавала, да се Србија подигне на висину самосталне државе. Њен умишљај и њене жеље оличене су у рату 1876. год. уз братско саучешће рускога народа. О овоме говорити било би по све излишно. То се огледа, господо, и у овоме скупу, на коме смо вечерас. — Ето то је тај зајам благодарно враћени, што смо га позајмили некада Русима и помогли са оним, чим смо били кадри. —

Не беше ми намера, господо, да овде развежем историју Србије и Русије, већ намера да представим узроке и снагу данашњих добрих односа једне на спрам друге земље. Бивало је прилика, кад се могло и сумњати у ову узајамност, али томе није ни за часак била узрок ни Русија, ни Србија. Виновника, нећу казати ове размрице, већ овога неспоразумљења ваља тражити ван ових двеју земаља и тамо ће се наћи.

У потврду томе ево разлога. У доба, кад је српски народ био у најгорем стању, и кад би требао да се посумња, прости ми Боже, и

у биће Бога, Карађорђу пише његов најбољи и најпоштенији војвода Петар Добрњац из Аустрије овако: „Пишете, да нас руски цар неће оставити; ја и сам тако мислим, кад нам је већ толико добра учинио“. А поменути црногорски владика Петар у своме тестаменту: „вечном проклетству и анатеми предаје свакога онога, који би се нашао да помисли одступити од покривитељства Рускога“.

А да је Русија донета радила на истинском ослобођењу Србије ево потврде у писмима Наполеона Бонапарте:

20. Јула 1806. пише он султану Селиму III. овако: Ми бисмо вам казали, да праве користи вашег царства захтевају да не допуштате ни једној држави са стране, да се плете у ваше расправе са Србима; да употребите најснажнија средства, да се сви бунтовници покоре, које Русија подбада и ободрава, доказ је у томе најбољи, што она тражи да им даде независност.“ —

У мало ранијем писму од 11. Јуна исте године пише своме министру политике овако: „— Русија не говори као савезничка или пријатељска држава, већ као претећа сила. Ако је истина да она тако јако жели држати отоманско царство, за што не одустане потпомагати Србе својим наговарањем и новцем, — него се труди да прогласи независност Србије? То је управо цел распаљене буне у Србији.“

То је развијање великог вајкадашњег и смишљеног плана, да се Отомановићи претерају у Азију. Кад би и Срби добили оно, што је

добила и Влашка т. ј. независност, онда би Мореја и други делови турске царевине, у којима има велики део Грка тежили к истој цели а тим би се свршила пропаст отоманске царевине. Тако дакле, да би Русија сакрила своју задњу мисао, нашла је, да су праведни предлози Срба“.

А трећим својим писмом наређује истоме министру, да достави порти: „како јој се треба бринути, да укроти Србе и претисне Грке, који су истински помагачи Русије; и нека порта свагда рачуна на његову заштиту.“

Свему овоме, господо, не треба ничијег коментара,

Поред оваких доказа и при оваким околностима излази, да руски народ никад није одвратио лица својега од братског му српског народа. А ако је кад год што и било, то је тако танко, као конач паучине, који се може само онда спазити, ако се нарочито тражи. Па и овоме ће опет бити, као што мало пре напоменух, узрок са стране.

За Русију је питање о бићу Србије важно с тога, што је за њу чврсто везана судбина свију Словена, па тиме и источно питање; па за то и радња ових двеју држава, Русије и Србије, постаје с дана на дан све узајамнија. Њихово државно напредовање и заједнички рад реши ће питање: „чије ће бити балканско тропоље.“

Ова оба народа биће срећни и велики, кад се и са осталим слов. племенима уједине у велику словенску државу, и то у онаку, како је

Ригер замишља. Не, да то буду звона са вел. московске цркве претопљена у звоно нечувене величине, од чијег вас звука страх хвата, но да су то звонцад, поређана у торњу, која ће вам давати хармонички звук, и да у тој хармонији чујете глас свакога звонцета: словенско уједињење да не личи на стабло огромне дебљине, које је прерубљено ис под круне своје, већ на, стабло са дивотном круном, гранама и огранцима; у чему ће гране представљати словенске народе а стабло — њихову заједницу.

Таком сликом представљено слов. уједињење јест идеал свију словенских племена коме сви теже.

То је идеал и велике Русије, и по томе плану већ и ради данас некријући га.

Ово ће се постићи ако српски народ вазда буде веран помагач Русима у остваривању ових тежња. И ова два братска народа биће кадри, да уз потпомагање осталих Словена створе своје уједињење, у виду конфедеративних држава, те ћемо онда сви, у братском загрљају повести коло среће, сећајући се благодарно оне мученичке крви, која је јуначки проливена за свој род. Онда ћемо моћи на ново заблагодарити безсмртним јунацима, којима јутрос спомен држасмо.

А њиховом вођу, господину генералу Михаилу Григоријевићу Черњајеву, нека је и овом приликом велика хвала, од моје браће, која ме почастоваше да вас, у име њихово поздравим.

По свршетку говора, певао је хор певача разне песме, а затим је одпочета игранка, у којој су учествовали сви одлични гости и која се у општем весељу продужила до три часа у зору. —

Сутра дан, у три часа по подне, раздавао је генерал Черњајев, код споменика, разне дарове дечици.

И овим је завршена ова значајна свечаност одкрића и освештања споменика руским добровољцима.

Нека би Свевишњи благословио и за велика времена утврдио ову видљиву везу и јединство два братека народа Словенска, у којој је сигурно јемство скорог ускрснућа и ослобођења свију Срба и осталих словенских племена, која су данас још поцепана и потлачена разноврсним непријатељима Словенства! Нека би милостиви Бог умножио и дугим животом обдарио све оце, који су поборници и носиоци велике Свесловенске идеје, као јединог спаса и непобедимог штита против свију словенских непријатеља.

ТЕЛЕГРАФСКИ ПОЗДРАВИ Г. БЕН. ЧЕРЊАЈЕВУ. *

АРАНЋЕЛОВАЦ.

Бенералу, Господину

МИХАЈЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Не могосмо лично предстати на свето место, на коме подигосте спомен, храбро изгинулим војницима, који драговољно дођоше из далеке нам Русије, као својој нејакој браћи у помоћ; те да својом присутношћу увеличамо ту тужну свечаност и да пролијемо сузе захвалности својој браћи при открићу споменика који подиже њихов главни вођ.

Стога се овим путем јављамо, благодарећи Вам на вашем родољубивом и племенитом делу, подизању споменика молећи Бога да вам Господ затруде награду даде. А изгинулим желимо мирни покој у земљи, коју су драговољном крвљу натопили, а вечан спомен и признанство у српству.

У име општине Аранђеловачке.

Ник. М. Јоксимовић.

председник.

---

* Телеграми су распоређени односно места одакле су, по азбучном реду; а појединце, уређени су према текућим бројевима протокола, који су на сваком телеграму забележени.

ГЕНЕРАЛУ М. Г. ЧЕРЊАЈЕВУ

Господине Генералу.

Ја вам дубоко благодарим на честном позиву да присуствујем одкрићу споменика, који ваше човечно отечествољубље подиже у славу чест и вјечну успомену, храбро братски изгинулим руским добровољцима у рату 1876. упоредо са браћом својом Србима, а за слободу браће своје Срба; и жао ми је, што због околности не могу бити присутан тој племенитој светковини.

Господин Генералу! Ја Вас покорно молим дозволите ми као подчињеном честитати Вам, што вас је Бог определио да будете активни претеча идеја љубљеног ослободиоца, цара славено-руског, који о деци славенској непрестано отчинску бригу води. Ја Вам честитам г. Генералу, што Вас је Бог наменио, да будете будилник васкрснућа оне браће славенске, којима је кућа, имаће и биће у туђим рукама отето. Честитам Вам г. Генералу, што Вас је Бог одредио, да будете тумач осећања племенитог братског народа руског који браћи братску помоћ даје. Честитам Вам г. Генералу, што Вас је Бог наменио да поставите тај споменик, вечити благородни печат очинског старања императоровог, братског осећања народа руског и узајамне везе и братске слоге.

Нека Бог живи народ Руски, који благородне синове рађа те мисле на своју браћу.

Нека Бог поживи љубљеног ослободиоца, императора руско-славенског народа, који са

владаоцима грана славено-братског народа, поступа као благородни отац са синовима својима. Нека Бог укријепи хуманитет поглавара других великих народа, да је грешно непомоћи себи подобнима, кад му јачи биће тлачи.

Нека Вам је вјечна слава и нека Вас Бог поживи г. Ђенералу дуго још, да и даље Ваш узвишени дух остане непоколебни будилник узајамности братске.

Нека је „вјечнаја памјат“ погинулим борцима за слободу братску, који крвљу својом оставише печат — споменик братске везе и љубави.

Аранђеловац.

Ваш покорни

Ар. И. Станојевић.

управитељ барут. страгарски,
пуковник.

БЕОГРАД.

Његовом превасходству Ђенералу

МИХАЈЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Пре хиљаду година велики геније словенских народа појави се први пут са заставом свете словенске књиге, и постави основу духовној заједници источних и јужних словена. Ни дуги векови географског и политичког раздвоја, ни тешки ланци варварске силе не могоше порушити ту основу, ни уставити струју словенског народног живота, која је из Новго-

рода, Кијева и Москве, из Трнова, Призрена и Дубровника, а у новије доба из Цетиња и Београда силно потицала. Куликово поље и Косово, Мишар Каменица и Таково, Невесиње Никшић и Шуматовац, Плевна и Шипка, Ниш и Враћа сјајни су сведоци и вечити одзиви те струје.

Нек споменик који се код — Алексинца подиже, буде за дуго и на далеко одјек храбрости и прегоревања руских синова за слободу њихове српске браће! Нек благословена земља на којој је племенита крв у име словенског братства потоком потекла, роди новим плодом слоге и среће народа на Балканском полуострову. Нек тај освежени споменик и далеком потомству прича о тегобама и жртвама које су садањи нараштаји подносили за слободу и срећнију будућност народа!

Слава јуначким борцима који падоше у дивном одушевљењу за идеју слободе и братства словенског!

Част и хвала Руским родољубима и витезовима који су у најтеже доба великодушно пружили својој српској браћи руку помоћи!

Председник Српског, ученог друштва

Стојан Бошковић.

Г, БЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Високо ценим драгоцену крв руских добровољаца проливену 1876. године у светом

рату за независност Србије; ердачно поздрављам откриће споменика који ће вековима осведочавати братску везу између руског и србског народа.

Ранко Алимпић.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Немогући лично присуствовати данашњој светковини у открићу подигнутог споменика изгинулој браћи Русима, падшим са Србима за независност Српску; учествујемо у том историјском догађају који ће славенској повестници оставити видљив и трајашњи знак крвљу засведочене узајамности међу браћом Русима и Србима.

Поздрављајући Вас, изјављујемо у једно из дубине душе свима изгинулим најтоплију признателност коју заиста и заслужују — и желимо им уз свагдашње поштовање вечну памет.

Димитрије Матић, Јаков Туцаковић.

државни саветници.

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Спречени да лично присуствујемо данашњој свечаности, ми хитамо да овим путем узмемо учешће у освештању споменика подигнутог у славу оним храбрим синовима Русије

који притекоше браћи својој у помоћ и јуначки падоше на пољу части!

Нека би остао вечан спомен у Руском и Србском народу оним руским јунацима који у заједници са браћом својом Србима пролише крв у светој борби за веру и слободу!

Споменик тај остаће видљив знак Руско-Српске заједнице и у једно олтар осећања захвалности коју народ српски у срцу свом већ носи према својој браћи Русима и витешком вођу, ђенералу Черњајеву. Слава им!

Јов. Ристич, Рад. Милојковић, А. Васиљевић,
Владимир Јовановић, Јован Ђ. Авакумовић.

ЂЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

И грађани престонице Српске хите да приме учешће у данашњој свечаности — осветењу споменика братске слоге у борби за крст часни и слободу златну. Нека тај споменик буде видљиви израз словенске заједнице и оних осећања признателности, која народ Српски увек гаји према својој браћи Русима и генералу Черњајеву.

Председник општ. Београдске

Ж. Карабиберовић.

Генералу

МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИТУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Последња капља пролирене крви мера је највеће љубави, јемство за вечитост опште мисли; код оваких дела речи су сувишне.

Рујевички споменик само је видљив исказ дубоко урезане у душама и срцима братских народа крвне везе, братске љубави, овог јемства светле Словенске будућности.

Вечита слава, мир небесни витезовима, који јуначки изгинуше у славним бојевима за словенску мисао, доказавши да нема брата док не роди мајка, нит словенске будућности без словенске узајамности.

Живео Витешчи Обреновић IV. Слава му! што развиг Таковску заставу — знамеће слободе и славе — даде прилике изливу братске љубави и кораку напред словенској светлој будућности. Слава и Теби племенити ђенерале, што се браћи на невољи нађе, а тим стече право да се браћа вавек благодарно тебе сећају, Живео!

Протојереј

Јаков Павловић.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Свештенство слободне Србије непрекидно узноси Свевишњем топле молитве за блажени покој наше браће Руса, који заједно са Србима пролише драгоцену своју крв на пољима српским за ослобођење браће.

Духовно учествујући на свечаности подигнућа споменика тима борцима славенске идеје на Балкану — желимо да тај видљиви знак јединства братског, кога ви подигосте потомству, и свакоме казује: да ће вазда наћи удружену браћу Русе и Србе у одпору према непријатељима Славенства и Православља.

Председник консисторије

Димитријевић.

Члан

Сима Петровић.

Секретар

Ђорђевић.

Протоколиста: Милетић, Окружни протојереј: Лазаревић, Протојереј: Новаковић, Пароси: Здравко Јовановић, Стајевић, Исак Ђорђевић, Милош Симоновић, Михаило Димитријевић, Сава Поповић.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЛЕВУ.

Данашња светковина на чувеним шанчевима Шуматовца — Рујевице, остаје вечити мелем борцима за ослобођење браће своје; историја је забележила златним словима храброст и јуначства наше браће Руса. Слава теби генералу а погинућима нек је царство небесно! Живио Руски и Србски народ.

*Ађутант блаж. почив. јунака
мајора Киријева,*

Петар Лазаревић.

ЧЕРЊАЈЕВУ.

Умријеше, ал су неумрли,
 Живио нам ти војводи врли!
 Гроб јунака престо народима.
 Руска љубав живот Словенима!

Бан.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Од како се Српски народ у Шумадији почео да отима испод варварског вековног ропства, великодушна Русија није му одказивала своје братске помоћи.

Тако још у почетку овог века, кад се Српска раја диже на оружје, храбри Руски синови под Исајевим на Кладову, под Орурком на Варварину борише се раме уз раме са нашим јуначким претцима.

И кад се пре четири године Србија удружена са Црном Гором понова диже на оружје, за коначно ослобођење своје и једносудбене браће своје, опет нам се Русија јави у помоћи у лицу вашем многоуважени генералу и оних ваших одважних земљака који вашем примеру и позиву сљедоваше.

Данас се освештава споменик те ваше јуначке одважности и вашег руског братског пожртвовања. Дај Боже! да тај споменик и гробови на бојним пољима Србије погинулих Руских

јунака охрабри нас и наше потомство надом,
да Србија и у будућим тешким моментима, у
путу даљег свог историског развија неће остати
усамљена.

Слава живима, вечни спомен погинулим
Руским јунацима!

Бивши ваи начелник артиљ.

С. Грујић.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Погинулим руским борцима у српској све-
тој борби за ослобођење и независност нека је
вечни спомен и слава!

Од стране професора Велике школе.

Ректор

Стојан Марковић.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

У велеважном Вашем делу, када подижете
споменик погинулим за свету ствар Србије Ру-
сима, учествујући срдачним осећајима, молим
Бога да и унутрашњи споменик љубави и при-
знателности, који је подигнут у срцима Срба
вашим великим радом на томе месту, веко-
вечан буде.

Протосинџел

Ружићић.

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

У оно доба, и ја сам био један од оних хиљада руских добровољаца, који притекоше у Србију на ваш позив. А данас изволите примити мој поздрав приликом подизања споменика руским добровољцима, погинулим за свето, братско дело.

Фаддеј Иванович, Голумбовски.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ,

Немогав лично присуствовати данашњој светковини, ја учествујем у њој духом и жељама: да споменик, подигнут јуначким синовима Русије погинулим у рату за независност Србску буде видљив знак братске свезе између Српског, и Руског народа у којој је једино поуздана гаранција будућности наше.

Ђорђе С. Симић.

Г. МИХАЈЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Неми споменик, који се данас свечано открива на крвљу натопљеној Рујевици у славу јуначке браће Руса, што за слободу и независност српства живот свој жртвоваше, остаће за навек видљиви знак братске везе, словенске узајамности и хришћанске љубави.

Учитељска школа високо ценећи свеколике жртве племенитог Руског народа принесене на свети олтар слободе и независности српске, негује и неговаће вазда преко будућих народних учитеља захвалност и симпатије у српске омладине према најстаријој браћи словенској!

Слава руским јуначким борцима за словенску идеју! Нека је лака српска земља храброј браћи што крвљу запечатише љубав братинску!

Управ. учитељске школе,
Светозар Милосављевић.

Професори: Љуб. Ковчевић, Др. Вој. Бакић, Борисав Тодоровић, Милоје Влаић, Јеврем Илић, Дим. Јосић.

Његовом Превасходству

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Нека је слава и вечна памет онима руским добровољцима, који под вашом командом заложише своје главе за српску слободу и у чврстише руско-српску заједницу. Молим се Богу да њиховим благородним душама подари рајско насеље, а данашњем архистратигу Михаилу да нам помаже у борби са непријатељима Славенства. Да живе народи Руски и Српски и њихови владоци!

Вама ђенералу, слава за ваше херојство у српском рату, а хвала на заузимању око поди-

зања споменика, који ће Српском народу вечно причати о Руском пожртвовању за његово ослобођење.

Ваш поштоваоц,

Младен Жујовић.

саветник.

ГЕНЕРАЛУ М. Г. ЧЕРЊАЈЕВУ.

Славни Генералу!

Ми сви, и Срби, и Руси, и Пољаци, и Чеси, и Хрвати и Блгари, и Словаци, јесмо једно племе. Синови свију словенских народа јесу браћа; сви имамо једну мајку *славију* и свима је цељ: слобода неослобођене браће.

Нека је вечни спомен браћи Русима, који положише живот за ослобођење браће!

Нека је слава онима вечна, који раде за остварење те идеје.

Професор,

Срећковић.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

У име своје, и својих другова, чланова касационог суда, поздрављам Вам господине генералу данашњу тужну, а у једно узвишену свечаност открића споменика Руским добровољцима, погинулим у светој борби за ослобо-

ђеће своје браће, која је стењала под турским игом. Спречени нашом дужношћу, да лично присуствујемо тој значајној свечаности, изјављујемо наше саучешће у истој са жељом, да се спомеником, који се данас освештава, уједно освешта и утврди за сва времена братска љубав измеђ Руског и Српског народа.

Председник касационог суда,
Др. Никола Крстић.

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Споменик данас освештани, који је подигнут храбрим Руским борцима, који славно падоше на бојном пољу за слободу једноплемене браће, нека је вечна успомена и знак узајамне љубави и пожртвовања браће славенске!

Вечна памет изгинулим борцима!

Слава Рускоме народу!

Телеграфисте београдске.

МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЧУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Господине Генералу.

Вазда одушевљен, неизказано жарким родољубљем за својом старијом браћом Русима, не могу а да без сузних очију помислим на данашњи дан, када се оној браћи, која кости овде оставише и крв пролише освештава по-

дигнути споменик, који ће вековима казивати, да су туна славно изгинули они руски синови који нама дођоше не из интереса но из братских чистих осећаја да нам помогну осветити Косово и из 500 годишњег робства турског ослободити се; доћи не могу ал овако кличем: нека је вечни мир пепелу славних руских бораца.

Живили родољуби који спомен тај подигоше.

Борач Шуматовца

Милош А. Вујић.

ГОСПОДИНУ МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Споменик што се данас свечано освећује на Рујевици у спомен погинулим храбрим руским добровољцима, за крст частни и златну слободу источних Хришћана, који као добровољци притекоше Србији и народу српском свесрдно у помоћ, да пролију племениту крв своју за ослобођење подјармљене браће своје; нека вечно светли. Слава погинулим борцима и вечан им спомен међу браћом руском и српском а слава и Вама поштовани господине, на вашем племенитом заузимању, што тај видљиви знак признања и поштовања народног помогосте подићи храбрим борцима и дивним жртва за веру и слободу.

Браћа Крсмановић.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

На данашњи дан освештања споменика у славу јуначки изгинулим Русима, који дођоше својој браћи Србима у помоћ, придружујем и ја мој слаби глас оное општем узвику по целом славенском свету : Слава и вечан спомен погинулима, а живила заједница Славенска !

Светозар Хаџи Тома.

МИХАИЛУ ГЛИГОРЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Вјечан спомен погинулој браћи Русима, храбрим борцима за слободу и независност србску !

Великошколци,

Тирић, Прокић, Гођевац, Илић, Видаковић.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Споменик, који данас освећујете, казиваће будућности чврсту везу Славена и како се крвљу одкупљује братска слобода. Слава погинулим !

Живојин Миловановић.

чиновник.

Г. МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Од свег срца поздрављамо данашње освећење споменика изгинулој браћи руским добровољцима. — Дај Боже да из руске и српске крвљу запечаћене братске везе, поникне васкрснуће општег Славенског света.

Слава изгинулим борцима! Живио Словенство живио руски и српски народ!

Б. С. Нешић, Дим. Ђирковић.

трговци.

ГЕНЕРАЛУ М. Г. ЧЕРЊАЈЕВУ.

Споменик који је подигнут и данас се освештава над гробовима и костима погинулих Руских јунака за слободу своје браће Срба нека за векове буде сведок и залога неразлучне духовне везе међу два братска православна племена Славенска. Те братске кости нека су плодна њива оживелој идеји узајамности словенске; тај гроб свештени извор новог живота њиховог, на пољу светске историје; а тај скромни споменик нека потсећа Србина у напредак још живље на његову свагдашњу искрену благодарност према великом братском добротвору — народу Руском!

Сава Сретеновић, Милован Јанковић.

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Чувством братске љубави и захвалности учествујемо у жалосној али и славној светковини коју Ти руско-србски војводи данас славиш с народом нашим на Рујевици. Костима руских јунака буди лака србска земља а њени духови вечно уживали у крилу праведног оца свију народа; Ти пак разглашени војводи и даље војевао за Словенску слободу и њу извојевао! Живио руски и србски-живили и сви словенски народи!

У име београдске певачке друштине.

Одборници: Ст. Тодоровић, Јов. Радуловић, Јов. Петровић, Дим. Тасић, Јов. Милојковић, Бож. Гавриловић, Кучо Барухић.

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Сажаљевајући што због званичних послова не могу лично учествовати у данашњој свечаности, молим да примите и моје изразе дубоке захвалности наспрам оних одличних синова матушке Русије, који су своју јуначку крв пролили за независност српску и за идеју Словенског братства.

Др. Владан Ђорђевић.

Господину Генералу.

МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Данас освештавани ладни споменик, после много година причаће потомству да су туна крв пролили и кости оставили синови братског народа руског, који млађој браћи помогаше да ропске ланце стресу. Бог нека одржи слогу братства између свију Словенских народа! Нека се сви овако држе и узајамно потпомажу на срећу целог Словенства.

Погинулим вечна памет! Живим родољубима, који се мртвих ратних другова сећају слава. —

Петар А. Јанић.

бивши коман. артиљ. на Шуматовцу

Бившем главнокомандујућем Српске војске и Руских добровољаца.

ГЕНЕРАЛУ Г. МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Душевно учествујем при тужној свечаности и подизању споменика нашој браћи Руским добровољцима, који из далеке братске нам Руске земље похиташе својој браћи у помоћ, те бранећи Српско огњиште и Славенску мисао од азијатских крволока попадаше на српским бојним пољима, те тиме показаше најбољег доказа о својој неограниченој љубави према пошашеној браћи јуначкоме народу Српском. Мир и покој нека је костима јуначке наше браће

Руса у Србији, а вечан спомен у Србскоме народу!

Бивши ваи ордонанс.

Марко М Марковић.

трговац.

ГЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Овога пута важне домаће потребе узрок су, те сам себи морао да одкажем част да се лично поклоним видљивом спомену јуначки пролирене крви благородних жртава братског нам народа Руског за слободу нашег народа. Обвезан да то учиним првом приликом кад ме пут пред поштовани споменик доведе не пропуштам иначе да данас, кад се тај споменик освештању предаје овоме и будућим нараштајима, да га испуњени чувством благодарности поштују, изјавим бар на овај начин искрене моје осећаје благодарности и поштовања према благородним жртвама јуначки палим у неравној борби нашега народа са турцима у рату 1876/7 године.

Магдаленић.

инжињер. мајор.

Господину Генералу,

МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Освећење споменика у славу жртвеничке крви наше племените Руске браће којима сте

Ви вођа и први борац били, поздрављамо осећањем благодарности и наде, да ће проливена крв на заједничким бојиштима уродити најскорије општом слободом Словенских народа на балканском полуострву. У то име слава борцима Српским и Руским.

Одбор грађанске касине.

Г. МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Проливена крв наше браће Руса на висовима Алексинца и Ђуниса, најјаче нам је јемство, да се неће поновити договори какви су вођени о нама међу Катарином и Јосом, Александром првим и Наполеоном, и да ће скоро заједничка борба наша против незваних усрећилаца и надри цивилизатора српских, тих „крштених турака“ бити почетак лепше будућности, побратимства и слободе свеколиког Словенства.

Слава живим, а вечна успомена погинулим суборцима за Српско ослобођење.

Професор.

Љ. Ковачевић,

ГЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Нерасположен што ми околности долазак тамо спречавају, не могу да пропустим а да бар овим путем не поздравим споменик, који ће стотинама година свету причати : да су туна своје

кости оставили синови оног народа, који свет Русима крсти и који су старија браћа нашем народу, који амо дођоше испуњени топлим родољубљем да свету покажу како брат Рус брата Србина у невољи не оставља и да нам помогну ослободити се испод петовековног јарма турског, и који вршећи то своје одушевљење за братску слободу и крв своју пролише и кости оставише. Живео Руски народ на страх и трепет непријатеља Славенства, мир пепелу славно изгинулим, а живели родољуби који се сетише да тај спомен подигну!!

Јефта Лаковић.

трговац.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ М. ЧЕРЊАЈЕВУ.

И професори богословије, као представници и учитељи оне свете вере за коју у нашем рату против неверника благочестиви борци Руски живот свој положише, придружују се својим осећањима племенитоме и одличном збору који им данас свечаним начином изјављује своје признање и благодарност пред спомеником, који Ви високо уважени господине у славу и спомен њихов подижете и моле Бога да их он као достојне делатеље своје вечне награде удостоји.

Протојереј: Ж. Јовичић, Јанићије Поповић, прото-синђел: Никанор, Синђел, Теодило, свештеник: Димитрије Павловић, Јеврем Бојовић. Синђел Фирмилијан.

Г. МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Споменик који се данас свечано на Рујевици освећује погинулим храбрим руским добровољцима, нека вечно светли, слава погинулим борцима и вечан им спомен међу браћом руском и србском; а слава и Вами поштовани господине на вашем заузимању, што тај видљиви знак признања и поштовања народњег помогосте храбрим борцима подићи!

С поштовањем,

Вељко Савић.

Г. МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ

Генералу.

Ладан је север, али је топла племенита крв браће нам Руса, која се проли за слободу сиротиње раје! Сваки је Србин у срцу забележио имена врлих бораца за хуманитарност и цивилизацију, а историја, тај неумитни судија, очуваће на злаћаним листовима најдоцнијем потомству спомен њихових светлих, узоритих дела. Слава светим сенкама њиховим!

Драгомир Брзак, Ђуро Ђорђевић, Милош Цветић,
Пера Татић.

Г. МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Сећајући се с искреним признањем и благодарношћу указаних жртава великог народа Руског и оне племените Руске крви, која се помешала у потоком проливену крв многих Српских синова — поздрављамо и ми тај нови спомен заједничких дела Српског и Руског народа.

Учитељи београдски: Рајчић, Урошевић, Тешић, Живановић, Зарић, Јовановић, Никетић, Маринковић.

ГЕНЕРАЛУ Г. ЧЕРЊАЈЕВУ,

Слава и част изгинулој браћи јуначким Русима, у спомен и славу којих се данас открива и освећава споменик на Рујевици, који ће вечно казивати потомству да праву браћу у Русима имамо. Уз то од моје им стране благодарност и вечна памет.

Извините што због слабог здравља не могах доћи да присуствујем свечаности. Особито сам благодаран Вама г. Ђенерале што ме почаствовасте позивом, на свечаност пуну славе.

К. Бучевић.

пучовник.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЛЕВУ.

Жао ми је што писам био у стању да и ја лично присуствујем открићу споменика руским добровољцима, који су под Вашим предвођењем пролили своју крв за Српску народну мисао. Овај доказ заједнице опомињаће, као кула светлица, потоње нараштаје на племениту заједничку борбу за независност Српског народа. Ја с радошћу поздрављам данашњу светковину и молим Вас, г. генерале, да изволите примити моја најсрдачнија честитања.

Пироћанац.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЛЕВУ.

И колегијум друге ниже гимназије, као део српске интелигенције жури се да братски изрази своју живу благодарност и своја братска тужна осећања спрам пожртвовања наше јуначки бореће се и изгинуле браће Руса, све за слободу и независност наше драге браће нам и миле отачбине, за коју ћемо ми увек готови бити и на бојном пољу жртвовати се, онако као што се живо и јуначки борише и погинуше јунаци силног нашег цара, велике и моћне Русије; те им Ви господине генералу, уз присуство и наших одличних Срба јунака а у име драге нам браће Руса джете данас вечни спомен, који ће у име Бога бити знак великог јединства Словенског те да нас Србе не муче непријатељи Србства и Сло-

венства. Живели у животу заостали јуначки борци велике и силне Русије! живео војвода Черњајев!

У име колегиума директор

Коста Црногорац.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Молим да примите и од моје с ране израз симпатичног учешћа у данашњој свечаности, израз побожног поштовања према спомену руске браће, који славно падоше за идеју ослобођења и независности народа Српског, уједно и израз високопоштовања према племенитости срца Вашег, којој смо сви ми без разлике сведоци и при данашњој свечаности од дубоког значаја.

Чед. Мијатовић.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Слава браћи Русима, који у нашој тешкој и неравној борби с турском дођоше у наше редове и под Српским заставама нашег господара падоше борећи се с нашим борцима за ослобођење Срба и Бугара. Нека им је блажен спомен међу нама и мир у мученичкој земљи Српској; а Бог нека би дао, да савез Срба и Руса, сада запечаћен крвљу заједничком, буде у напредак утврђиван и заједничким ближим

уознавањем и узајамним свесрдним пошто-
вањем и потпомагањем интереса Српских, Руских
и Словенских свакад, свуда и према свакоме.

Поздрав осведоченом пријатељу српском
честитом Русу, Ђенералу Черњајеву.

Ј. Пецић, М. П. Шапчанин.

ГОСПОДИНУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Учествујем са свом душом данашњој тихој
свечаности за спомен славних бораца Руских
за Србију.

Благодарим на позиву и молим за изви-
нење, што не могах лично учествовати.

Министар,

М. Гарашанин.

Његовом превасходству

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Идеална одушевљеност с којом су јуначка
браћа Руси жртвовали своје драгоцене животе
за спас наше подјармљене браће и за наше
потпуно ослобођење, створила је вечиту и при-
јатељску везу између Руса и Срба.

Нема те силе, која би могла учинити да
Србин заборави на жртве принесене му од
Руса у прошлом рату за ослобођење, а мисао
оних руских хероа које сада покрива српска

земља, живиће докле год буде на овом свету Словена. Вечна и дична памет остаће бесмртним јунацима, којих душе сада с висина гледају на свог врлог вођу и на оне што су њиховом припомоћу ослобођени.

Катарина М. Миловук.

Његовом пресвасходству

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЛЕВУ.

Телесна немоћ, а затим страховити ударац судбине, постигнувши ме одмах затим недопустише ми одазвати се позиву, да присуствујем освештењу споменика, који је Вашим патриотичким настојавањем подигнут на месту првих дејстава нашег оружја, којих су посљедице биле, ослобођење једног дела наше браће од турског јарма и независност наше драге отаџбине.

Ово ми је теже због тога, што сам и ја дејствовао с Вама у кобним данима губитка Тешице, Ђуниша, Алексинца, и што сам лично познавао многе жртве самопрегоревања за наше свето дело, браће Руса. Имена: Рајевског, Дмитријева, Кирилова, Шпаковског, Марченка, Гољдшејна и много других, тако су дубоко утиснути у мојој успомени, да их никад заборавити нећу. Уздигнути пак сада споменик допринеће том, да ће и потоњи нараштаји срећних и независних Срба гледећи на њега причати својој деци, да око њега и на обалама Мораве земља је за-

ливена крвљу, и да ту почивају кости наше браће Руса, виновника независности Србије, и наше среће. Нека успомена пог нулих : августа, септембра и октобра 1876. наше старије браће Руса, буде утиснута у срцима њине млађе браће, благодарних Срба, докле имена српског постојало буде!

А ја стојећи већ на прагу гроба и високо ценећи жртве, које су они учинили за слободу и независност своје млађе браће, са одушевљењем кликћем: Вечна памет славно погинулим! А живима: Нека они, сећајући се жртава, које су за њих учинила наша браћа Руси, са благодарношћу свакад спомињу праве, једине, искрене наше пријатеље а то су: Руски народ са царем Ослободитељем на челу. Самном дакле заједно, необзирући се на светску политику, сви Срби кликнимо: Живио руски цар Александер и Руски народ! Живио књаз Милан и Српски народ! Живио ђенерал Черњајев, виновник установљена садањег споменика на успомену и славу наших потоњих нараштаја — На многа и многа љета! Амин.

Јован Ђорђевић.

пјучовник.

Г. Ч Е Р Њ А Ј Е В У.

Немогући из лако поимљивих разлога лично учествовати у овој свечапости изричемо на овај начин топлу жељу, да она буде ве-

читом залогом духовне заједнице Руско-Српске!
погинулим Русима у боју за ослобођење „вје-
чнаја памјат“!

Пријатељи из Панчева.

БЕЛА ПАЛАНКА.

Г. БЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Данас, кад се свечано одкрива споменик изгинулих јунака, браће наше Руса, који су из далеких крајева похитали у помоћ својој браћи, слави цела Србија и приноси Свевишњем творцу скромне молитве проливној крви храбрих јунака наше браће Руса.

Нека би Господ дао, да из пролирене крви наше браће Руса и пролирене крви Српских јунака васкрсне вечита слога и љубав наше браће Руса и Србије у корист ослобођења и спојења свог Словенства.

И у то име кличемо: Живио Александер цар ослободиоц, живио врховни вођ књаз Милан.

Кметови: Алекса Јањић, Денча Живић, Тока Митић, Сокол Костић, Милош Јовановић, Сава Петровић, Младен Јоцић, Мијајло Јовановић, Тодор Миленковић, Милош Јовановић, Јован Тођић.

БОЉЕВАЦ.

Главном вођи Руских добровољаца српског ђен.

ГОСПОДИНУ МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЛЕВУ.

Вјера је тврда, а без вере нема опстанка ни једној држави; али је крв још тврђа, још решителнија: јер брат, за брата и своју крв жртвује.

Ти си, љубезни брате, и по вери и по крви нам рођени брат, Ти си брате делом засведочио, колико ти је Србија мила: чији смо ми синови а твоја браћа и по вери и по крви.

Ти си љубезни брате оставио твоју најмилију породицу, дошо, да нам у најодсуднијем часовима помогнеш, да нас неби проклети варвар — турчин — на поругу јевропске цивилизације у пакао бацно.

О! велико је дело твоје љубезни брате, које си према Србији учинио; и ово колико Теби на похвалу служи; нека је још већа хвала великој Русији, која такове мужеве рађа.

Ми се љубезни брате и поштовани српски ђенерале, и дан дањи сећамо; а сећаће се и потомство наше, коме ћемо причати, какве си Ти жртве принео на В. извору, и у долинама Моравским, бранећи нашу милу земљу — Србију — са српским синовима и синовима Твоје и наше миле Русије. Твоја лична присутност у свима бојевима, дала је доказа верности и ослобођењу своје браће према варвару турчину, а овакову верност потврдише и наша браћа —

руски добровољци — који жртвоваше живот, за нас као њихову браћу. Нека им је вечно признање, од народа Српског, докле траје сунца и месеца. Али поред нашег срдечног признања, Ти си се љубезни брате и поштовани српски Ђенерале сетио, да овим добровољцима — твојој и нашој браћи — подигнеш вечити споменик, на средишту ондашње тешке борбе у Алексизцу; заиста нека ти је хвала, од Бога и нас, који гледамо твоју великодушност према мртвима. Нека те Бог за дуго поживи, на понос твоје велике Русије и нас — твоје — једнокрвне браће; а душе изгинулих нека получе царство небесно.

Са највећом тугом сажаљевамо, што не можемо данас лично присуствовати при открићу споменика, наше драге изгинуле браће; но ипак незаборављајући твоју доброту и њихову проливену крв, овим путем благодаримо Ти брате, што овај споменик твојој и нашој браћи подижеш; а погинулима желимо да их Бог у царство небесно, као праведне душе прими. Са одличним поштовањем.

У име општине бољевачке пред. суда варошице Бољевца окр. црног. Илија Ђокић, у име свештенства намесник бољевачки: Милија Петровић, Грађани: Илија Стојановић, Миленко Ристић, Раденко Милосављевић, Петар Антић, Никодије Миљковић, Ђока Милутиновић, Лазар Николић, Станисав Савић, Живко Пајкић, Сава Јовановић, Стојадин Пајић, Живко Сибиновић.

БРЗА ПАЛАНКА.

Господину Генералу

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИТУ ЧЕРЊАЛЕВУ.

Нема живе српске душе, која може другче и помислити а да не каже: Србија без браће Руса остаје као без рођеног брата; са тога и ми уважавајући заслуге погинулих Руса у борби за ослобођење Српства и осталог Словенства, честитамо Вам предузеће за подигнуће споменика браће Руса, с тим да ћемо ова добра дела наше браће у срцу нашем запечаћена носити па и потомству нашем за навек на успомену оставити.

Нека је вечна памет свој браћи нашој која за ослобођење народа подјармљених на мученички начин крв своју пролише, а Теби дични и врли војсковођо, велика хвала и благодарност од нас.

Главни кмет општине Брзопаланачке: *Мита Ц. Лиловић*, Одборници: *Миленко Тодоровић*, *Илија Павловић*, *Василије В. Мијај*, *Танасије Недељковић*, *Јован Мијај*, *Гица Ђ. Рајник*. Грађани: *Петар Павловић*, *Наум Михајловић*, *Борђе Станковић*, *Јосиф Поповић*, *Стеван Ц. Лиловић*, *Цена Лиловић*, *Илија М. Јеремић*, *Сима Михајловић*, *Пера Николић*.

ВАЉЕВО.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Видни споменик, који се данас открива на Рујевици, погинувшим јунацима руским, за независност српску, биће увек драг и мио знак братске љубави народа руског према Србији, и српском народу; знак везе која има дубоко усађени корен у срцама православног народа руског и српског. Тај видни знак братске љубави народа Руског према Србији, побуђива још већма, да љубимо своје огњиште, које су наши очеви, дедови и пра-прадедови крвљу топили од постанка имена Српског па до последњих дана, и да своју слободу, драгу тековину великих Обреновића и крви Српске и Руске још боље чувамо и бранимо, свагда благодарни Његовом Величанству цару и народу Руском.

У то име, заједно са мојом господом официрима, поздрављамо откривање и освештење споменика са:

Слава: Његовом Величанству цару ослободиоцу!

Слава: братском народу Руском!

Слава: Праху храбро изгинулих синова, велике Русије, на бојним пољима српским уз своју браћу Србе.

Команд. дринског корпуса пуковник

Љ. Узунмирковић.

Његовом превасходству

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Споменик подигнути на земљишту огрезлом у драгоценој крви сједињених Руских и Српских бораца, за свету ствар наше подјармљене браће, нека би остао и најдаљим нараштајима залога љубави и слоге словенске браће, непријатељима пак словенским страшна опомена, да их на сваком кораку словенске земље чека — осветник!

Наставници ваљевских средњих и основних школа.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Грађани вароши Ваљева жале, што не могу лично учествовати при откривању спомена оним јунацима, који из Русије дођоше и животима својим утврдише темељ братске љубави, вековима зидајући два братска народа. Вечан нека је спомен браћи Русима, који падоше као јунаци бранећи нашу драгу отаџбину.

Грађани вароши Ваљева:

Саза Л. Рајчевић члан општинског суда. *Антоније Бонџулић*, *Живко Тадић*, *Лазар Мартиновић*, *Ранко Гођевац*, *Васо Мариновић*, *Стеван Кораћ*, *Ник. Тувегић*, *Милан Младеновић*, *Тоша П. Јовановић*, *Никола Божић*, *Вучић Миловановић*, *Јеросим Груичић*,

Милош Григоријевић, Коста Срећковић, Милош Аранђеловић, Алекса Крунић, Димитрије Мирковић, Миленко Драшковић; Здравко Живковић, Перо Драговић, адвокати. Мирко Михајловић, Младен Михаиловић, Милан Матић, Живко Дабић, Васа Лазаревић, Љуба Јоксимовић, Мијаило Ференчевић, Саасоје Симић, Вићентије Јовичевић. Милован Поповић, Љуба Ђукић, Аврам Петровић, Јаков Михаиловић, Алекса Ђурђевић, Обрад Страинић, Милутин Живковић, Мијаило Танасковић, Сретен Максимовић, Светозар Мунић, Васа Симеуновић, Милоје Ж. Тадић, Вићентије Ненадовић.

В Р А Њ А.

Господину генералу,

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Поздрављајући споменик, који се данас у питомој Шумадији посвећује падшим борцима са Дона, Волге и целе све - светске Русије, гледимо у њему и за позно потомство залог братства између Руса и Срба, које ће остати светло и стално „на страх врага Словенства.“

Сваки Србин узимајући пуно учешће у данашњој узвишеној светковини — рећи ће из дубине своје душе: Мир нека је пепелу твоме Козаче, јер си проникнут светим чувством братске љубави похитао преко даљина на помоћ брату своме, да у његовом загрљају далеко од свога завичаја и својих милих оставиш трудне и витешким бојем заморене кости твоје.

Браћу која се искрено и узајмно милују,
не може никаква даљина растављати.

Слава браћи Русима и њиховом љубљеном
Господару ослободноцу; хвала и Теби, вођо ви-
тешке браће наше Руса.

У име грађанства вар. Браће.

Таса Јовановић

председник.

Господину.

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Потпуно делим оно узвишено учешће, које
дас цео народ српски узима приликом освећења
споменика, подигнутог у част витешке наше
браће Руса, који су се борили и пали за сло-
боду српску.

Хвала и слава браћи Русима.

Тома Стајић

врањанац

народни посланик

ГОЛУБАЦ.

Господину Генералу

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

У данима кад се разви српска застава за
ослобођење и независност наше патничке браће,

у данима када Србин вођаше живу борбу противу много надмоћнијег непријатеља, притекоше нам у помоћ и наша једнокрвна браћа Руси. Ови се борише лавовски. Своје патриотство осведочише крвљу и доказаше да су достојни потомци великог Петра.

Данас, када се подиже вечни спомен погинулим Русима за ослобођење и за независност, данас, када је сенима њиховим откриће тог споменика, ми желимо, ми молимо Бога да им подари вечно небесно блаженство, желимо мир њихову пепелу, а Вами и онима учасницима нашега рата 1876. године, који осташе живи: дуг, блажен живот и повољно здравље.

Изјављујући Вам овом приликом хвалу, признателност и најтоплију благодарност кличемо: да живи ослободиоц Словена Њег. Вис. Цар Александер, да живе сви патриоти Словена.

У име оцк. голубачке председник,

М. Илијић.

Одборници: *Митровић, Илић, Стефановић*; ратници и грађани: *Тома Благојевић* трговац, *Вићентије Недељковић* трговац, *Алекса Поповић* свештеник, *Јанићије Лазаревић, Јован Петковић, Миљко Милић, Иво Илијић.*

В. ГРАДИШТЕ.

БЕНЕРАЛУ М. Г. ЧЕРЊАЈЕВУ.

Нека је мир пепелу погинулој браћи Русима, који са далеког Севера дођоше својој браћи

Србима, те племенитом крвљу осведочише право братство. Слава и част сенци њиховој.

Наставници В. Градишке, Гим. Реалке.

Генералу.

Г. МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИТУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Уз ваше топле молитве управљене вишњем Саваоту за упокојење душа наше браће Руса, који крвљу својом оросише независну нашу књажевину, присаједините и наша братска осећања.

Мир пепелу изгинулој браћи Русима.

Свештеници В. Градишки

Светозар Ђорђевић, Андрија Љубичић.

Ћ У П Р И Ј А.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Општина Ћупријска хита да да израза своме осећању приликом свечаног откривања споменика јуначки погинулој браћи Руској за остварење идеје којој је од Косова тежио народ српски.

Захвално помињући име и дела частно погинулих бораца, а незаборављајући племените услуге њиховога команданта, које ће у историји

српској златним словима бити записане, општина Ћупријска срдечно жели: да би данашњим даном постојеће братске везе између Руског и Српског народа још тешње скопчање биле на срећу народа Словенски, а на пораз непријатеља њихових.

Нека је мир пепелу честитих бораца што бежу претеча ослобођењу и независности српског народа, и нека је вечита слава племенитом Словенском пријатељу Генералу Черњајеву.

У име општине Ћупријске

Димитрије Лазич

председник.

ЗАЈЕЧАР.

Његовом Превасходству Господину

МИХАИЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ ГЕНЕРАЛУ.

Црногорски округ морално учествујући у светковини открића споменика подигнутог за свету српску ствар погинулих јунака, горко оплакује своје жртве: личног Киријева и остале јунаке са Копите. Хвала Вам Г. Генерале! тврђо и извршиоче ове славне задужбине. И ми удаљени, у срцима носимо вечиту благосиљајућу успомену, за наше ослобођење погинуле браће Руса.

Алекса Јоцић, начелник окр. Црногачког. *Атанасије Стевановић*, пред. суда окр. *Др. Милај*, окр.

лекар. *Стеван Шулкарац*, окр. казначеј. *Франа Вавричек*, апотекар. *Хајриџ Моргеништерн*, лекар. *Владислав М. Паславџић*, окр. инжињер. *С. С. Димитријевић*, поштар. *Лазар Здравковић*, телеграфиста.

Господину ђенералу.

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЧУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Учествујући потпуно у чину, који данас извршујете, молимо Бога да споменик подигнут браћи Русима, која нам крв своју дадоше у у помоћ у борби за ослобођење и независност, буде вечита залога братске љубави између народа Руског и Српског.

Зајечарске ниже гимназије директор, *Живојин П. Силић*. Наставници: *Драг. Дединац*, *Перо С. Поповић*, *Јован Пополипан*, *Димитрије Пегковић*.

Господину.

М. ЧЕРЊАЈЕВУ ЂЕНЕРАЛУ.

Ценим за велику част што добих позив на откривање споменика храбре браће Руса, који падоше на бојиштима, у рату 1876. год. за независност наше миле домовине и ослобођење подјармљене нам браће.

Али случај који ме спречава у домаћем послу, узрок је, те не могу сада лично присутан при открићу споменика бити, но сматрам за дужност да

Вам изјавим најтоплије признање и пошту; и храброј, изгинулој браћи Русима да кажем вјечна им памјат, Бог да им душу прости.

Ваш

Стојан Станковић,
из Беле Реке.

Главном Вођу Руских Добровољаца.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЛЕВУ.

И народ среза зајечарског жури се, да Вам Господине Генерале изјави своја учашћа у данашњој свечаности.

Више стотина друге браће добровољаца, чијој се крви спомен подиже, који са далеког Севера, Волге и Дњепра потекоше амо, да помогну браћи у големом делу ослобођења, па ту на Морави и око Алексинца, на Тимоку и Дрини плодно заквасише крвљу многу стопу ослобођене Србије — јесу више стотина доказа да се једноплемени Руски народ интересује за судбину браће Срба — толико исто, колико и за своју.

Успомена њихових савремењака на ону драгоцену крв, којом је топлена и околина овога среза, биће за данашње поколење савремени доказ неизмерног пожртвовања; а подигнут споменик, чије одкривање Ви данас обављате — служиће писцу историје за живо, обилато градиво, кад буде покушао спремати доцнијим

нараштајима вечиту слику Руског јунаштва, из рата са Турцима 1876. године.

Захвалан на изванредном пожртвовању, коме знамеће данас подижете, — народ среза Зајечарског подноси Вам своје учешће у свечаности, проси у Бога вечно блаженство душама изгинуле браће Руса и кличе: да живи њихов јуначни вођ Генерал Черњајев.

У име народа среза зајечарског

Мих. М. Рајајловић,
срески начелник.

Кметови: *Петар Станојевић, Стојан Јомовић, Лала Николић, Јован Јанковић, Симеон Станкачиновић, Живко Костић, Јанко Борђевић, Радул Јанковић, Милан Цокић, Паун Борђевић, Милован Станисављевић, Крста Јолић, Петар Савић.*

Г. МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Генералу.

У чину, који данас вршите учествујемо и ми, молећи Бога, да крв, коју су браћа Руси пролили за ослобођење и независност Српску, буде јака и вечна веза између Руског и Српског народа.

Прота зајечарски
Радован Угриновић,

Свештенство: *Станоје Јовановић, Григорије Брајковић, Милан Пантелић.*

ЈАГОДИНА.

Г. ЧЕРЊАЈЕВУ ЂЕНЕРАЛУ.

Са највећим поштовањем, учествујући овим данашњој тробаљивој али сјајној свечаности, молимо Свевишњег, да у своје небесно царство прими праведне душе изгинуле браће наше Руса за српску идеју, — а Вама да полари дуг живот на понос и дику свију Срба и Руса.

Вукомановић, Ђркић,

бивши посланици Левачки.

Г. ЂЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Участвујући мислима данашњем свечаном открићу споменика славно у борби погинуле браће наше Руса, — желимо, да се тиме овековечи успомена нашег признања и сећања погинулих бораца.

Телсграфисте:

Стеван Николајевић, П. Петковић.

Господину,

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Захвалан позиву хитам овим путем изјавити саучешће при освештавању споменика нашим земљацима, који славно падоше у бојевима за независност Србије.

Генералу! тронут чином, кога данас вршите узвикујем из дубине моје душе: „Мир њиховом праху и пепелу и вечна им памет“ а Вама дуг живот и здравље с победом над варваром у ослобођењу и осталог Србства.

Милан Миловановић,
из Бунара.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Подизањем споменика, погинулим земљацима Вашим, на Рујевици, Ви као преставаиоц словенских идеја, везасте нас свечано с браћом нашом Русима, још једним јаким историјским беочугом, који ће као челична алка словенска донде купати, док се широм не отворе врата слободе и ујединења, на Балканском полуострову.

Благодарно потомство кога ће сунце слободе и равноправности, у овој заједници словенској јаче обасјати, умеће достојно ценити и поштовати пожртвовања, које су руски добровољци принели на олтар српске независности и ослобођења,

А ми, као савременици догађаја, одајући пошту изгинулим јунацима руским, пред уздигнутим спомеником погинулих, молимо се Свевишњем, да Словене вазда одржи у братској заједници, како би прослављени у боју могли скупа дочекати и ново доба — словенске цивилизације.

Мир праху вашему, вечне спомени достојна,
изгинула браћо наша, чије сени данас лебде
над слободном Србијом! вечна вам памет и
слава међу живима.

У Јагодини.

Стеван Лукић началник окружни; *Ђорђе А. Петровић* председник окр., *Светозар И. Никетић* директор гимназије.

Господину,

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИКУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Благо томе
Ко довијек живи,
Имао се рашта и родити.
ЊЕГУШ.

Србин неће никад заборавити речи великог словенског пара који после пада Ђуниса, грмну варвару „довле а не даље“, а тако исто и оне јунаке који за свету словенску ствар у борби против непријатеља остадоше на бојном пољу. Никад, и опет никад, у тврдом уверењу кличемо из дубина наших срдаца! Браћа им данас ето освештавају споменик, кога су им из захвалности подигнули, а за вечиту успомену, који ће вековима свраћати пажњу путника и челичити им карактер како ваља за слободу и за свој род умрети.

Изјављујући наше саучешће у данашњој успомени, ми и овим путем узвикујемо тим падшим јунацима „вечна им памет и Бог да им

душу прости“, а подижући пак руке к небу молимо Свемогућег Бога, да подари дуг живот сверусијском императору Александру II. Њег. Височанству књазу Милану IV. генералу Черњајеву, те да здруженом руком потпуно освете јунаке данашњег спомена са заузећем свега онога „што је негда српско било.“

У име народа среза беличког кметови: *Милан Миловановић, Тодосије Стевановић, Анта Марковић, Михајло Милојевић, Павле Крстић, Сава Милићевић, Сава Лазаревић, Јоксим Јевтић, Станоје Милутиновић, Аврам Николић, Борђе Јаковљевић.* Одборници: *Вујица Миловановић, Иван Стајић, Милоје Стаменковић, Павле Крстић, Стојан Марковић, Марко Младеновић, Благоје Прокић, Давид Ракић, Коста Веселиновић.*

КЛАДОВО.

ГЕНЕРАЛУ Г. МИХАИЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Нек је вечан споменик кога данас освећујете храброј браћи Русима, који помешав своју крв са борцима српским за слободу Србије, још једном запечатише чврсто везу јединства и слоге, коју ће непријатељ Словенства свагда код нас наћи.

Слава главном заповеднику Руских добровољаца!

Официри кладовског гарнизона.

КЊАЖЕВАЦ.

ГОСПОДИНУ ЂЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Спомен браће Руса, у првом Српско-Турском рату изгинулих наших другова, био нам је у срца урезан и одатле га време избрисати неће. Подизање видног знака тог спомена, данас откривена и освећена пренеће наша осећања и на доцнија поколења.

Немогући лично учествовати тој свечаности, честитамо Вам господине Ђенерале Ваше првенствујуће дело, а нашој изгинувшој браћи Русима желимо вјечну памјат.

Мајор *Глиша Франић*. Поручици: *Мак. Жујевић*, *Мил. Силић*. Подпоручик, *Стева Ђорђевић*. Почастни подпоручик: *Марин. Марковић*, *Весел. Николић*. Доктор, *Јов. Пелмар*.

КРАГУЈЕВАЦ.

ЂЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Српство ће се вазда сећати с највећом благодарношћу на пожртвовања Ђенерала Черњајева и некрекидна добротинства своје браће Руса. Споменик пак с Рујевице причаће и најдоцнијем поколењу жртве што их браћа наша Руси за нас учинише, од кад славни Обреновић IV. разви барјак ослобођења и пође да свети Косово.

Па и ми представници вароши Крагујевца
задахнути свеколиким осећајем благодарности
на спрам своје браће Руса кличемо:

Слава изгинулим добровољцима Руским, у
борби Српској са заклетим непријатељем хриш-
ћанским — Турцима, а мир пепелу њихову.

Да живи Император руски, ослободилац,
Александар II;

Да живи први независни Књаз Српски Ми-
лан М. Обреновић IV. и Књагиња Српска На-
талија;

Да живи Генерал Черњајев! Живила браћа
наша Руси, варод српски и васколики народ
Словенски.

Помоћник начелства, *К. П. Маршић*, *Љ. Ж. Сто-
јановић*, председник суда. Протојереј, *Живота Остојић*.
У име представништва општине вароши Крагујевца,
Миленко Р. Петровић, председник суда.

К Р У П А Њ.

Главном вођи Руских добровољаца

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЧУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

На крлавим пољанама, славе и неумрлости
подигнути споменик браћи нашој, која са да-
леког севера, а одушевљени братском љубави,
вером и слободом на глас: „За вјеру и отац
бину“ долетеше и драгоцену крв своју са на-

шом пролише — честитамо! Слава и мир пепелу њиховом.

Председник општине Крушањске

Симо Секулић.

КРУШЕВАЦ.

ЧЕРЊАЈЕВУ.

Немогући лично дати израза осећајима благодарности, коју су заслужили од српства Руси, братским учешћем у рату за ослобођење, подписати представници општине с народом, дају парастос изгинулим борцима, а овим поздрављају данашње освештање споменика кликом:

„Живели ослободиоци Словена и Срба са својим заштитником: Милан Обреновић, Петровић, са Александром.“

Живели поборници Словена и Срба са представником универзалне слободе: Аксаков, Мајков Черњајев, Михајло Митрополит, Ристић, Милетић са Гледстоном.

У име општине Јасичке округа Јагодинског, председник: *Алекса Петковић*. Свештеник: *Миладин Поповић*, и путујући Србин.

Његовом превасходству,

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

И ако је Крушевац данас нарочитом депутацијом заступљен, представништво и грађанство вароши Крушевца и овим путем честитајући откриће споменика браћи нашој драговољцима руским, који за слободу браће своје Срба и независност Србије у рату Српско-Турском 1876. године падоше, одушевљени из дубине душе своје кличу:

Живили и у вечној слози и љубави братској остали два братска народа Руси и Срби и живили два нам драга монарха велики император Александар II и књаз Милан М. Обреновић IV.
Ура. —

Представници и грађани вароши Крушевца:
Сима Савић пред. општ. Крушевачке, *Коста С. Миљковић*, *Стојадин М. Стаменковић*, *Милета Кордић*, *Антоније Илић*, *Васа Миринковић*, *Јеврем Симић*, *Арса М. Дреновац*, *Мијаило Живковић*, *Јанко Јанковић*, *Ф. Јовановић*, *Нестор М. Дединац*, *Глигорије Борђевић*, *Борђе Арапчевић*, *Никола Борђевић*, *Павле Мутаџић*, *Дамњан Крапчевић*.

Господину Генералу,

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Племенити и витешки духови нигда не заборављају храбро у борбама изгинуле јунаке, те не само што их уздижу речју, но им и

видљиве спомене за њихова велика дела подижу, по којима ће им далеко потомство са чувством дубоке благодарности рећи: „Хвала вам“ и „вјечнаја памјат.“ Витешки војвода здружене браће Руса и Срба чини сада своју племениту и витешку дужност, слава Му!

Споменик, који је подигнут изгинулим руским борцима за општу Словенску, а посебице за српску ствар, биће видљив доказ тесне узајамности и подпомагања Руса и Срба, можда први видљив доказ остварења велике Словенске идеје.

Примите витешки Господине Генералу ову скромну честитку, коју — спречен домаће — нисам срећан да вам лично саопштим.

Понижни,

Димитрије Брзаковић

началник окружни.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

С данашњим открићем споменика Вашим земљацима, нашим сродницима на Рујевици, за независност и ујединење српског народа славимо као највеће жртвоприношење на свету ствар наше словенске заједнице, на којој почива и наш српски живот и будућност. Заједничке културне и наше словенске политичне интересе бранили смо и бранићемо и од сада заједнички од навале насилника. Народ, коме су руке ве-

зане не живи. Слобода и напредак живота то је живот. Словенском животу и његовим кривим тековинама сада се више него икад пречаге стављају. Можемо ли од свестране навале очувати општу нам светлињу народног живота, ако се дамо поцепати, ако света словенска слога не обвлада пре свега нашим срцима, ако општа свест словенска не буде јача од себичних интереса?

Не! рујевички споменик служиће Србима, Русима и осталим Словенима као споменик њихове слоге: неослобођеном мученику, бити град, а ослобођеном брату његовом штит навале на његову будућност и уједињење. Рујевичким јунацима за проливену крв вечна памет и слава, а Вама Господине Генералу вечно наше признање.

Директор гимназије.

Протић.

ГОР. КРУШЕВИЦА.

Господину Генералу.

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЧУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Вами, који подижете спомен неумрлим борцима руских синова, који свој драгоцен живот за нашу отаџбину и независност прежалише, нека је пред светом хвала, а њином пе-

пелу и духу насељење у рају међу мученицима за веру христову.

Павле Јанковић, свећеник. Сељани Дубоке: *Паун Симоновић*, кмет. *Никола Арсић*, писар. *Јанко Тоса*, трговац. *Тодор Стабловић*, учитељ. *Иван Вучетић*, *Павле Брсан*, *Коџа Лукић*, *Димче Ђорђевић*.

ЛЕСКОВАЦ.

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Здраво часни Генерале!

Слобода се крвљу купује, и ко поима шта је слобода према ропству, тај жртвује крв своју за свету слободу.

Јуначка браћа наша Руси, којима подигли данас освећени споменик осећајући благодети златне слободе, потегоше са далеког Севера браћи својој у помоћ, и борећи се с њима за слободу, презревши све сладости земаљског живота, оставише своје јуначке кости на српској земљи, која је сва крвљу заливена у дугим борбама за драгу слободу.

Дубоко ценећи ту жарку љубав према браћи својој и нечувено пожртвовање руских јунака, кличемо им: Слава праху братинском, чија ће успомена у душама Српским за дуже времена живети, по што ће трајати хладне стене подигнутог споменика.

Слава Русима!

Бадемлић, начелник ср. *Цветановић*, пред. општине. *Митровић*, *Маринковић* и *Трџковић* бивши посланици. *Ђуковић*, професор. Прота, *Стојановић*. Грађани: *Х. Костић*, *Андрејић*, *Грандафиловић*, *Алексић*, апотекар, *Џибаровић*, *Гребенаровић*, *Николић*, *Милошевић*.

ЛОЗНИЦА.

ГЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Главном вођи Руских добровољаца.

Кад се оно Србија 1876. године ухвати у коштац са непријатељем својим турчином, браћа Руси из далеки крајева Русије похиташе јој у помоћ.

Клањамо се дусима племенитих ових јунака, који жртвоваше живот свој за независност Србије.

Боже дај да братска љубав међу Русима и Србима омиљена заједничком крвљу послужи на углед свој браћи Словенима.

Вечни спомен изгинулој нашој руској браћи.

Част и слава јунацима и вођи њиховом Михаилу Черњајеву.

Михајило Сарић, начелник окр. *Груица Лаушевић*, председник суда окр. *Пет. Нешић*, помоћник. *Петар Мариновић*, начелник ср. Јабланског. *Н. Петровић*, судија. *П. Павловић*, судија. *Ђ. Силић*, судија. *П. Перунчић*, рачуновођа. *Јанковић*, телеграфиста. *С.*

Милутиновић, писар. М. Петровић, писар. Н. Брдарич, писар. Дим. Ружић, Настас Поповић, Димитрије Величковић, поштар. Радошчић Живановић, писар. П. Јовановић, Сретен Лекић, Тома Васић, писари.

ГЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЧУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Тешко свагда своме без свога. Србија не може, Србија не ће никада заборавити племениту и братску помоћ, коју јој у тешким тренутцима, у борби са неравним непријатељем турчином, указаше браћа Руси добровољци у 1876. години. Мир и покој нека је костима племенитих бораца, браће Руса добровољаца, који у овој борби славно изгинуше за независност Србије. Вечан спомен буди им докле траје Срба и свијета. Боже учврсти, Боже оснажи трајну везу братску међу браћом Русима и Србима, на славу свију Словена, а на страх врагам!

Слава и част теби главни вођо руских добровољаца Мијанлу Григоријевићу Черњајеву.

Преставници општине вароши Лознице:

Цветко И. Јездић, Ристо Ковачевић, Марјан Катић, Ристо Панић, Јосан Радовановић, Драгомир Лукић, Никола Илић, Исак Стефановић, Урош Зебић, Тодор Цвијић, Лазар Николијевић, Петар Јевтић, Ђвко Стефановић, Сима Јовановић, М. Милановић, Тома Бошковић, Ја. Весић. Протојереј, Ђвко Поповић. Наместник, Сима Тијанић, Теша Марковић, Милан Миличевић, Павле Васиљевић, Живко Јевтић, Миливоје Сарић.

ГЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЧУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Клањамо се дусима племенитих јунака Руских, који за слободу своје српске браће жртвоваше живот свој, дај Боже да братска љубав међу Русима омиљена заједнички проливеиом крвљу за слободу Српску послужи за углед и спасење и осталој браћи Словенској! Вечан спомен изгинулој Руској браћи. Част и слава живима и особито јуначиоие Вођу њиховом Михаилу Григоријевићу Черњајеву!

Стаменковић, професор. Милчиовић, предавач. Чортановић, Насић, Поповић, Пантелић, учитељи.

ГОР. МИЛАНОВАЦ.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Као потомци Таковских јунака обузети осећајима највећег поштовања, према спомену браће Руса, који за веру, слободу и пезависност Срба оставили кости своје на нашем земљишту, не можемо, а да овом приликом, не паднемо на колена и са највећом скрушеношћу управимо наше молитве, Свевишњему, да их Он зато награди у царству небесном. Нека би Бог дао, да идеје, рад којих су наша браћа Руси, крвљу својом натомили наше земљиште, буду остварене још дапаињом генерацијом.

Христос је крвљу спасао човечанство од

заблуда, а нека би крв њихова била најшири камен у темељу Словенске солидарности.

Мир пепелу оних, који крчише пута Словенској будућнооти —

8. новембра 1880. год.

За Рудничане:

Сима Б. Мијајловић.

Началник окр. рудничког

Председник окр. суда, *Груица Гавриловић*. Протојереј окр. *Стеван Јаковљевић*. Председник общт. Г. Милановачке *Јован Шалавардић*. Чланови: *Петар Гајић, Живан Штуловић*. Одборници: *Милош Вучићевић, Танасије Милановић, Коста Матић, Никола Ковачевић, Илија Миловановић, Викентије Васић, Максим Л. Сретеновић, Глиша Чоловић, Миле Илијк, Милан Зарић, Прока Поњавић, Вуица Аврамовић, Сретен Милић, Стеван Ракић* поп. Грађани: *Вуја Васић, Васа Лакић, Бока Таловић, Јеремија Матић, Јован Тошаловић, Сава А. Нешић, Тодор Николић, Обрен Павловић, Радојца Микљеновић, Мића Томић, Петар Павловић, Гаја Тривуновић, Дмитар Нешиковић*. Чиновници: *Христифор Пегровић, Мијајло Николић, Петар Пегровић, Мита Стојковић, Симо Стевановић, Младен Миловановић, Милан Милетић, Стева Поповић, Аврам Петровић, Милун Ибровић, Мијаило Поповић, Јоксим Марковић, Владимир Љубичевић, Велимир Павловић, Жика Поњавић* адвокат.

Господину Генералу,

МИХАИЛУ ГРИТОРИЈЕВИКУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Име Рус не спомиње се у Српском народу само као братско име, него и са осећањем пијетета. Руси су у појмовима Српског народа чињеница, на коју он свагда рачуна, нарочито када мисли на заштитнике у невољи. Овај појам освештан је историјским фактима. Ни једно предузеће Срба у борби за ослобођење није се свршило без братске помоћи Руса.

У историји устанка Српског светла су поред осталих, имена вођа руских: Исајева, Цуката, Орурка, а име Черњајева живиће у народу Српском док је Срба. Братска крв текла је вазда за браћу; нада српска освештана је делима.

Народ среза Качерског, чији су војници на Адровцу и Кревету заједно са руским добровољцима делили неравну борбу с непријатељем Српства срећан је што има част изјавити Вам дубоке осећаје захвалности на подигнућу споменика руским добровољцима, који падоше с браћом борећи се за браћу своју, који крвљу својом оросише жртву на олтару слободе Српства и Словенства.

Мир праху јуначки погинуле браће! Нека би споменик њихов подигнут на земљишту њиховом јуначком крвљу натопљеном, вазда хранио у Србима осећаје братске захвалности, нека би откриће његово тешње зближило сродна срца, нека би се из заједнички проливане крви ро-

дила сјајнија будућност свима јужним Словенима.

У име народа и народне војске: *Милош Кузмановић* капетан. Команд. *Јован Радосевић* почасни подпоручик, *Радосе Николић*. Кметови: *Тодор Ракић*, *Милутин Михајловић*, *Радивоје Јовичић*, *Обрад Милутиновић*, *Петар Живановић*, *Петар Ристић*, *Павле Бошковић*. Четници: *Никодије Српчовић*, *Језрем Хаџић*, *Јован Блазовић*, *Аксентије Бушић*, *Стеван Видосевић*, ађутант. *Викентије Матијевић* свештеник. Грађани: *Језрем Мијатовић*, *Јаков Мирковић*, *Милинко Лешић*, *Петар Недељковић*, *Милан Козељац*.

Д. МИЛАНОВАЦ

Господину Генералу,

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЧУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Подизање и освећење споменика Вашим земљацима а нашој браћи у част њихове проливане крви и принесених жртава нашој слободи и независности, биће достојан облик у српској историји и служиће на част српском осећању на вечита времена. Српски ће се народ свагда красити својом захвалношћу и признателношћу, коју ће вечно осећати према јунацима, браћи Русима, који су се у најтежим тренутцима са својим главним вођом у рату 1876. везали чврстом везом искрене љубави и пожртвотања за слободу и независност наше домовине и

пролили своју драгоцену крв, за спасоносну идеју братског им народа. Нека буде погинулима вечна памјат. Њихова проливена крв, ојачала је и општу идеју. А ви г. Генералу, заједно са свом браћом Русима, примите нашу вечну благодарност и незаборавност на Вашим и Ваших земљака искрено учињеним услугама. Живио цар Александер и Руски народ!!

Живио Књаз Милан и Српски народ.

Мијаило Јерemiћ.

Његовом Превасходству Господину Генералу
МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Нека је вечан спомен пепелу, слава имену изгинулих бораца браће Руса у Српско-Турском рату, а велика хвала основатељима заслуженог споменика.

Сава Поповић,
Начелник округа Крајског.

НЕГОТИН.

ГОСПОДИНУ ЧЕРЊАЈЕВУ ГЕНЕРАЛУ.

Долине : Тимочка, Моравска, Ибарска, Дринска и висови : Алексинца и Ђуниса сећају народ Српски на 1876. годину. Народ Србски био

је и биће благодаран браћи Русима и великом цару ослободиоцу.

Три хиљаде добровољаца са далеког Севера, из великог царства у ком сунце не залази потрчаше браћи у помоћ; борећи се храбро падоше за независност Српску.

Они погинуше, споменик нека слави погинуле и Онога који подиже. Нека је погинулој браћи лака Српска земља коју крвљу својом напојише. Живила Русија. Живио император Александер.

Мита Миловановић.

Господину Генералу,

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

На глас Невесињске пушке, малена Србија под витешким својим владоцем Миланом М. Обреновићем IV. подиже се да са себе стресе и раскине ланац турског ропства. Три хиљаде браће Руса потекоше браћи својој у помоћ, па и ако нам судбина у први мах не беше наклоњена, опет зато из борбе 1876. 1877. и 1878. г. понише независној Србији, Црној гори и Бугарској слобода. Мир нека је пепелу браће Руса који за свету ствар падоше у долинама Тимока, Мораве, Ибра и Дрине и на висовима око Алексинца и Ђуниса. Слава нека је Његовом

Височанству Милану М. Обреновићу IV. Слава нека је вођи браће руске Генералу Черњајеву.

У име општине Неготинске пред. суда општ.
Јован Митић, Чланови: *Мијаило Ј. Петровић*, *Владимир П. Панић*. Одборници: *Петар Ружић*, *Петар Илић*, *Данило Рајић*, *Јован Живковић*, *Борђе П. Стојановић*, *Илија Панић*, *Живко С. Мицић*, *Атанаско Јовановић*, *Стојан Здравковић*. *Б. З. Николијевић*, *Гаја Радосављевић*, *Серафим Вучковић*, *Илија Аранђеловић*.

Генералу Господину,

МИХАИЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Спречени разним околностима, немогући лично учествовати при освећењу споменика подигнутог неумрлим земљацима Вашим, а нашој по крви и вери браћи Русима, који падоше 1876. године на бојним пољима за независност Србије, хитимо овим путем изјавити наше топло саучешће при свечаности. Народ србски препуњен је благодарним осећајима према вајкадашњој симпатији братског му народа руског по предањима од оца на сина; а данашњи нараштај, као очевидац симпатије браће своје Руса, оставиће потоњим поколењима Србства, живи спомен исте поновљене 1876. године, која ће упоредо са отвореним спомеником причати потомству: како брат брата љуби, и изрицати: „вјечнаја памјат.“ И ми, као становници места

које је славни јунак ајдук Вељко својом крвљу оросио дубоко учествујући у свечаности тој коју сте Ви господине Ђенералу приредили, кличемо :

Живио великомоћни цар Александер са братским нам народом Руским! Живио независни књаз србски Милан са народом србским и вечно у свези били.

Д. Ж. Милојковић прота неготински, Прота: *О. Михаиловић*, *Т. Давидовић* свештеник, *Стеван Величковић* свештеник, *Јован Станојевић* свештеник, *Милан Лазаревић* капелан. Ђакон: *Мијајло С. Марковић*.

Главном вођи Руских добровољаца, господину
ГЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГЛИГОРИЈЕВИЧУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Тронути данашњим чином откривања споменика браћи Руским добровољцима што падоше у бојевима за независност наше драге Србије, придружујемо се и ми данас молитвама за покој њихових племенитих душа и искрепо кличемо: Слава им.

Милош Димитријевић, председник окр. суда. Судије: *Петар Јосифовић*, *Ник. Поповић*, *Анђел И. Машић*, *Стеван Ђурђевић*. Секретари: *Илија Јовановић*, *Василије Вукосављевић* рачуновођа. Писари: *Коста Путић*, *Душан Димитријевић*, *Васа Митровић*, Практиканти: *Коста В. Јовановић*, *Сима Михајловић*, *Андрија Јовановић*, *Ј. Павловић*, *Тодор Савић*.

ОБРЕНОВАЦ.

Г. МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

У знак признања оне братске помоћи указа-
не нашој браћи и нашој отачбини од стране Ваших
земљака а наше по крви браће, који не пожалише
да своје животе принесу на жртвеник за српску
слободу, те им се кости одмарају по питомој
долини Мораве, грађани ове варошице данас
када се на пепелу погинулих јунака Руса, по-
диже видљив спомен њиховог херојства придру-
жују своју молбу општој молби на Свемогу-
ћега: да подржи и даље браћу Русе и Србе
у братском загрљају, а пепелу покојника да
дарује вечни мир.

У име општине председник суда,

Игњат Гудурић.

ОРАШЈЕ.

Господину

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Због слабости мога здравља, сажаљујем што
и ја као Србин, а син свог отечества данас, при
открићу споменика моје храбре и јуначно по-
гинуле браће Руса присутан тамо бити нисам
могао.

Благодарим на почасти и позивници. Вас и осталу браћу, господу Русе учтиво поздрављам.

Нека је мир праху њиховом и вечни спомен јуначки палим на бојишту борцима за независност миле ми домовине.

С поштовањем, *Арсеније П. Борђевић, Борчанин,*
трговац из Смедерева.

ПАЛАНКА.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Нека је вечита слава браћи нашој Русима, који нам пружише помоћ и падоше у борби нашој за ослобођење и независност; мир њиховом пепелу, нека им преблаг Бог да небесно царство. Живио народ Србски, Руски и њиови владаоци.

Илија Магић, Радојко Лазић.

ПАРАЋИН.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Честитамо Вашем високопревасходству освећење споменика, са жељом, да он буде вечан сведок прошле а покретач будуће братске и

искрене слогe и узајамне потпомоћи и пожр-
твовања, између браће Руса и Срба.

*Ђорђе Милићанац, Риста Николић, Захарије Пет-
ковић* професори параћинске реалке.

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Мир праху падшим на брани за крст часни
и српску слободу. А тај видни знак нек сећа
даљно потомство, да је брат Рус, брату Ср-
бину, крвљу својом искупљао независност.

Василије, Никола, Лазар и Зака свештеници па-
раћински.

ПЕТРОВАЦ.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Као, очевидац јунаштва оних Руса који се
инстинктом народности обузети, светлошћу цивили-
зације и слободе, обасјани, борише противу вар-
варства и неуморни падоше — учествујем у
достојном им спомену.

Нека да Бог, да споменик тај у благодар-
ним јуначким Србима буди сећања на поги-
нулу браћу и да запечати без икаквих преро-
гатива вечно трајну братску солидарност.

Рака Кукић.

Златава.

ПЕТРОГРАД.

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Нека би крв руских жртава, која је проливена за слободу српску, допринела к што јачем учвршћењу ограда к стаблу.

Костић.

П И Р О Т.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Сматрам за своју најсветију војничку и патриотску дужност, да Вам на дан подигнућа најдражијег и најчвршћег монумента Руско-Српске заједнице захвалим на напорном, јуначком и племенитом раду Вашем за Српство.

Нека је вечна памет храбрим Руским борцима, који натопише крвљу својом српско земљиште; а Ви Господине Генерале живите на дику и понос целом Славенству а на страх и трепет душманину.

Стев. Бенички,
подпуковник.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Узвишена идеја, која је Вас славни Генерале, мужу Провиђења, заједно са хиљадама.

Ваших витезова Руса, наше миле браће из велике и православне мајке Русије покренула, да славан и свети бојак бијете „за крст часни и слободу златну“ у Србији, та идеја јесте и биће спас свог Словенства. А видљиви споменик, који Ви прослављени мужу на гробовима славно погинулих Руса дигосте и данас посветисте, док Српство буде, он ће бити симбол оног побратимства између једно-крвне и једноверне браће Руса и Срба, које је јуначком крви на бојноме пољу освештано.

Слава и многаја љета Михајилу Глигоријевићу Черњајеву! Вечна памјат славно палим Руским витезовима!

Вуле Поповић, начелник окр. Пиротског. *Мијајло Михајловић*, секретар начелства. *Љуб. В. Недељковић*, руковођа телеграфа. *Цека Крстић*, *Миладин Манчевић*, бивши народни посланици.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ М. ЧЕРЊАЈЕВУ.

Нека тај ладни и неми споменик прича вековима о братској солидарности и љубави Срба и Руса. Бог да прости изгинуле синове Русије на бојним пољима нашим. Нека им је светао спомен међу нама, те да из њине крви никну најлепши изданци Словенске слоге и љубави.

У име просвете пиротске

Раша и Миленко,

супленти.

Његовом превасходству

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Покренути чувством братског осећаја и дубоке признателности према нашој браћи Русима, који својом крвљу запечатише братску везу, хитимо овим путем да будемо учесници у освећењу вечитог им спомена. Нека би Све-могући Бог дао, да проливена крв једноплемене нам браће и освећени споменик, буду тврда залога и савременима и потомству, за непомућену слогу и чврсту заједницу свију Словена на пољу спољне одбране, умне помоћи и научног светила.

Изгинулима нека је лака Српска земља за коју су своју драгоцену крв пролили.

Председник, *И. Јагодић*. Судије: *Аранђел Станојевић*, *Јован Босић*, *Д. И. Сгојановић*. Секретар, *Риста Миловановић*. Рачуновођа, *Аврам Миљковић*. Писари: *Алекса Павловић*, *Симо Недић*, *Вићентије Петровић*, *Григор Станојевић*.

Генералу, Господину

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИТУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Благодарни Вами, вођи Руских добровољаца, врховном вођи српске војске, за проливену крв у рату са Турцима 1876. године а све за наше ослобођење и ујединење, на данашњи дан када

Ви чините освештање подигнутог споменика и парастос изгинулим руским добровољцима велимо :

Нека је хвала и слава Генералу Черњајеву и свему Руском народу, који не пожали крви за ослобођење браће своје Срба, а изгинулим храбрим душама нека је вечна памјат.

У име општине пиротске.

Председник општ. суда: *Теодор С. Кокало*. Чланови: *Алекса Борђевић, Јеленко Вељковић, Панга Р, Крстић*. Одборници: *Коста П. Куклић, Петар Ј. Банковић, Тана Петровић, Сотир Митковић, Анта П. Цајић, Тота Трноковић, Никола П. Тошић, Јован Тирић, Така Ранчић, Бохор Конфино*.

Г. ГЕНЕРАЛУ БЕЛИМАРКОВИЋУ.

Данашње откриће споменика у Алексинцу буди и у кору официрском гарнизона пиротског успомену на пожртвовање и храброст изгинуле браће Руса и Срба.

Молимо Вас Господине Генерале, да наше тихо саучешће саобштите госп. Генералу Черњајеву и осталим представницима Руским и Српским.

Кор официрски.

ПОЖАРЕВАЦ.

Господину Генералу.

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЧУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Признателни према драгој браћи Русима, који у свима тешким приликама не поштедише ни имање ни сам живот свој зарад слободе и напретка нашег рода, ми Вам, господине генерале из свег срца благодаримо на искреној љубави према земљи нашој и на труду око обављања данашње успомене нераздвојне братске везе, која ће и далеком потомству најјачи доказ бити, како брат брата у нужди не оставља.

Управитељ земљод. шумарске школе

Чедомиљ Поповић.

Професори: *Јован Бадељић, Милутин Сазић, Мила Јовановић, Љуб. Белмши, Рад. Војић.*

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Када се 1876. године на Српској граници из тисућа грла захорило: „За слободу и браћу“, на далеком северу зачуо се одјек: „за браћу“, и поносни носиоци братства — руски добровољци — полетеше на Српска бојна ноља, да уз своју Шумадијску браћу својом крвљу залију младу биљку српске слободе.

„Рујевички споменик погинулим Руским

добровољцима само је видљива слика оног великог споменика љубави и братства који је још давно подигнут у срцима руског и српског народа! Дај Боже да он буде символ братства и братског пожртвовања и будућим поколењима.

Слава спомену изгинулих руских добровољаца.

Професорска колегија пожаревачке гимназије.

Г. МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИТУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Општина пожаревачка хити да изјави своје осећаје при откривању споменика оној неумрлој браћи из Рускога народа, који у тешкој и крвој борби са Турчином, притекоше у помоћ народу Српском и падоше са заносним одушевљењем и ненадмашним, некористољубивим пожртвовањем.

И данас као и свагда кличемо : Слава јунацима и браћи, који положише своје кости на земљи Српској, за слободу Српску! Слава јунацима, који заложиле своје главе и смело изнеше своје груди пред огањ непријатељски!

Захвалност наша према њима прелазиће с колена на колено. Сећање на дивне јунаке никад код нас изумрети неће, јер су они крвљу својом запечатали своје братство са Србима толико пута па и сада, и ненадмашну кураж у борби за човечанску слободу и независност.

Споменик на Рујевици вазда ће сећати

Србе на јуначку браћу Руску што падеше за слободу Српску и опомињаће их да негују слободу на огњишту своме и да је шире међу угњетене народе око себе. Тако ће се Срби најбоље одужити спомену, имену и тешкој борби погинулих и живих бораца и храброга вођа њиног.

Живео народ Руски и Српски!

Посланик из Градишта, Саво Обрадовић овлашћен је да нас заступи данас.

Председник општине, *А. Николајевић* са представништвом. Кмет *Ст. Милићевић*.

Бенералу Господину.

МИХАИЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Честитамо данашњу свечаност и освештење споменика подигнутог изгинулим храбрим јунацима. Вечити им спомен остаће међу нама.

У име официра пожаревачког гарнизона

Никола Жагубица.

капетан пешачки.

Р А Ж А Њ.

Његовом превасходству

БЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Успомену коју подигосте у знак храбро борећих се против турчина Србаља и браће

Руса, што за слободу и цивилизацију падоше,
честитамо —

У име грађана ражањских

Јеџа Миљковић.

члан.

Р А Ч А.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Искреним осећањем захвалности честитамо
освећење споменика, који ће као видни знак
потоњем поколењу сведочити безпримерну пре-
дапост и пожртвовање наших храбрих бораца за
ослобођење и независност српску. Живио Књаз
Милан! Живио Император руски! Слога, братска
љубав између нас сродних племена нека нам
је највећа девиза.

Почасни подпоручик командир

Радивоје Антонијевић.

СВИЛАЈНАЦ.

Господину.

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Слава и вечни спомен јуначкој Руској
браћи, која пролише драгоцену крв своју и

оставише кости своје у братској земљи Српској, за мисао узвишену и славну, Српску и Словенску!

Честитајући Вама данашњу светковину, кличемо: вечна успомена изгинулој браћи Руској! Слава им!

Бошковик професор, *Душманић* сунтент, *Протић*, *Тодоровић* предавачи, *Крстић* вероучитељ.

Г. МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

И ми смо ученици тога ратнога скупа, при открићу споменика изгинулим руским добровољцима у рату нашем против турака. Међу изгинулима у пола Августа пао је на Адровцу од непријатељског оружја и храбри јунак Руски пуковник Александар Рајевски, са којим смо у боју и сами учествовали и тело његово болничарима предали. Вечан му спомен са друговима његовим међу нама. Бог да им душу прости!

Имега и слава њиова остаће у спомену до века код нас, а и код свију Словенских народа.

Данас учествујемо на парастосу у овдашњој цркви.

Сима Илић командир, *Марко Савић* водник ескадрона ресавског.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Благодарни смо јуначком народу и велележном Цару Руском, ослободпоцу Славена. Тужној успомени душевно присутни и овамо сврши смо парастос за изгинулу браћу Русе, који су за слободу Србинову крв пролили, вечна им памјат.

Слава теби Генералу!

Понизни свештеници свилајеначки: *Н. Поповић,*
Милосав Богојевић. Капелан *Ђорђе Стојановић.*

СМЕДЕРЕВО.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Ладни споменик на висовима Рујевице нека је вечни символ љубави православних Словена Руса и Срба. Брацка крв проливена за слободу вековима угњетеног Српства нека је залога узајамности браће Руса и Срба!

Г. Генерале! као што бесте на бојишту Рујевице, Шума товца, Каоника, Шиљеговца на делу носилац идеје брацке узајамности запечаћене крвљу наше северне браће, тако данас при подизању видна спомена брацке љубави, јесте и остајете у души Српства, онај геније у коме је оличена та љубав и узајамност Србо-Руса.

Придружујући се духом данашњој свеча-

ности, данашњи епохални дан честитам Вама, као творцу остварене идеје, братства Срба и Руса.

Нека је вечна веза братства Срба и Руса, и дао Бог, да из ове крвљу запечаћене љубави поникне слобода Свесловенства.

Живили г. Генерале! Живио брацки Руски народ! Живело братство Србо-Руса.

Марко Вујичић

правозаступник, бивши надзорник делиградских пекарница.

ГОСПОДИНУ ЧЕРЊАЈЕВУ ГЕНЕРАЛУ.

Данас душевно учествујемо с Вама у освећењу споменика погинуле нам браће Руса у бојевима за слободу и независност наше отаџбине, са изјавом: да ћемо увек с достојним поштовањем ценити оне жртве наше браће Руса, што су они за нас поднели.

Наставници гимназије: *Алекса Адамовић, Јован Митровић, Новак Савић, Јован Вулегић, Иван Лазаревић, Илија Поповић.*

ГОСПОДИНУ МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Данашњи дан, када се подиже споменик погинувшим Русима у рату за слободу Српства

честитам Вам, а уједно и имендан са жељом да оваких епохалних дана много дочекате.

Катарина Стојковићева
учитељка.

Господину.

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Слобода угњетеном Хришћанству у турској, беше девиза славних руских јунака, што вођени Вашим превасходством похиташе у помоћ Србији. Слава им што за ову девизу заложеше живот свој. Слава јуначком вођи њиховом Михаилу Григоријевићу Черњајеву.

Горђе Арменулић, Цзетко Видаковић, Светозар Саасић.

Т Р С Т Е Н И К.

ГОСПОДИНУ БЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Данашњи свечани акт у Алексинцу одјекује и у нашим срцима и живо нас потсећа на братску помоћ браће Руса у минулим ратовима, те не можемо а да и овом приликом не изјавимо своју велику оданост како браћи Русима у опште, тако и Вама.

Вечна успомена погинулим јунацима!

Грађани: *Јак. Поповић* началник срески, *Јов. Адамовић* телеграфиста, *Василије Анђелковић* кмет, *Милан Трифуновић* писар срески, *Давид Аћимовић*, *Павле Павловић*, *Сава Поповић*, *Арсеније Милић*, *Петар Вукотијевић*, *Мијушко Вукадиновић*, *Атанасије Милошевић*, *Петар Спасојевић*, *Јован Николић*, *Стеван Борђевић*.

У Ж И Ц А.

Г. МИХАИЛУ ЧЕРЊАЛЕВУ ГЕНЕРАЛУ.

Кад Турчин из три части света кидисао беше, да уништи Српску државу, тад крв Руска са Српском помешана прољевала је се за Српски народ. Благодаран народ подигао је у срцу свом жив споменик братског признања и приноси молитве за изгинуле јунаке Богу.

Слава Руском народу!

Живио цар Руски Александер!

Живио српски Књаз Милан!

Живила сва Словенска племена!

Милан Ђурић

свештеник.

ГОСПОДИН ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЛЕВУ.

При данашњој свечаности примите и наш поздрав, који се с Вама заједно Богу молимо :

за покој душа наше јуначке војне браће, синова великог и јуначког, братског народа Руског, који с нама раме уз раме борећи се, изгибоше за слободу народа Српског. — Народ Руски, који по својој неизмерној племенитости и веледушју није жалио: да за покој душа оним својим синовима, који на широким пољанама бородинским, безпримерно јуначки борећи се за његову слободу падоше, — запали воштаницу, какву свет видио није: *своју свету мајку Москву*, није заборавио ни оне синове, који следећи свом јуначком срцу и братском осећају на спрам братског народа Српског, на Ваш позив долетише, да за слободу народа Српског жртвују крв и живот. — Али као год што Руски народ подиже споменик овим јуначима, који својом крвљу Српска поља оросише, исто тако њина крв није без спомена и у српском народу остала, нити је у заман на српској земљи текла. Она је у срцама свих Срба подигла, истина невидљива, али: *Aere perennius monumentum*, који ће остати неразрушимо јемство вечног бојног братства међу јуначком Руском и Српском војском: *На страх душманима.*

Подполковник

Паја Путник

са својим официрима.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Проливена крв Руских јунака у рату за ослобођење Српства, потпун је доказ братске љубави Руског народа према Српскоме. Нека би дакле подигнути споменик на месту проливане крви њихове, био видљив знак још јаче везе оба братска народа, а душама њиховим даровао Свемогући место у рају највећих бораца рода Словенског.

Адам Пивљаковић директор, *Јанићије Манојловић* професор ужичке гимназије.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Драгоцена крв браће наше Руса, проливена 1876. год. за Српско ослобођење и независност, жив је доказ братске љубави народа Руског и Српског.

Споменик, тај видни знак чувене храбрости руских добровољаца, који се данас освећава, Свемогући Бог нека сачува и потоњим нараштајима обојих народа за успомену.

У име чиновништва окр. суда, председник. *К. Н. Борисављевић*. Судије: *В. Т. Радовић*, *Иван Томић*, *М. Куртовић*, *К. Павловић*, *Д. Б. Стевановић*.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

У знак подизања споменика незаборављених и изгинулих Руских братских нам бораца, и за проливену њихову драгоцену крв за ослобођење и независност Српскога народа, и ми смо данас приносили топле молитве Господу Богу, да њиховим душама дарује место најбољих бораца Славенства.

У име чиновништва полицијског, округа ужичког

Стеван Станијћ

начелник окр.

Г. ЧЕРЊАЈЕВУ ГЕНЕРАЛУ.

Кад не могосмо присуствовати свечаности данашњој на Рујевици, при подизању споменика добровољаца Руских, који за вјеру православну и независност Србску пролише драгоцену крв своју, ми овди учинисмо Христијанску дужност свршивши торжанствен парастос за покој њихових душа.

У име свештенства

Гаврил Поповић

прота окр.

Ф И Л И Б Е.

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Пловдивска омладина торжанствено поздравља госте искупљене у Алексинцу, на светковини одкрића споменика руским добровољцима. Сви учествујемо из даљине у частовању оних, који падоше жртвом за нашу опште Словенску слободу. Слава иницијатору тога споменика, а вечна памет борцима павшим у долинама Мораве и Ибра.

Кончулоф, Бобчев, Говедаров, Манчев, Зајнов, Пашалери, Гиргинов, Наботкоф, Дојтар, Михајловић, Бенев, Учев, Хаканов, Грујо, Силабашев, Даторов, Др. Гронеф, Маџаров, Хилов, Јанкулов, Наумов, Данов, Сава Стеванов, Никола Стеванов, Дрјенски, Душков, Вачов.

Ч А Ч А К.

Главном Вођу Руских Добровољаца.

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Место личног учешћа откривању споменика једноверне браће, нека ове речи тумаче моја осећања :

Слава вођи, слава браћи падшој за независност Србије, међу нама им вечшти спомен !

Никола Радовановић.

Његовом Превасходству

ГЕНЕРАЛУ Г. МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Ваше Превасходство, као главни вођ Ваших суграђана, и као вођ српске војске у првом рату нашем са турцима, спојили сте вечиту везу између једноплеменог народа руског и српског, која ће се вековима спомињати и славити; а данашње откривање споменика, вашим Превасходством, погинулим Русима за ослобођење и ујединење Срба, вечито ће показивати потоњим путницима и васколиком народу околном, како брацка крв подједнако у жилама руским и српским ври.

Брачким осећајем узбуђени становници општине чачанске, овим искрено суделују при открићу споменика падшим добровољцима руским, у првом Српско-Турском рату 1876. год.

Њима нека је мир у царству небесноме, а Вашем Превасходству и осталој браћи Русима хвала и понос, кад тако умете ценити заслуге падших жртава за слободу свог братског српског народа.

Јанићије Гавриловић

начелник окр.

А. Прокић, председник окр. суда, Мит. Максимовић, помоћ. нчства; Председник општине, Илија К. Илић; намесник Василије Вуковић; Директор чачанске гимназије, Васа Филиповић; К. Цветковић, судија; К. Радовановић, телеграфиста. Одборници и грађани: Никола Радовановић, Љуб. Стојковић, Петар

Гавриловић, Сима Хаџић, Стојан Ристић, Љубомир Ружанин, Петар М. Николић. Илија Кривачић, Симо Димитријевић, Витор Недић. М. М. Милијановић, Милисав Петровић, Ђорђе Бојовић, Них. Благојевић, Миливоје Јанковић, Стеван Бабржанин,

Његовом Превасходству

ГЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

1876. година свакоме је брату Русу и Србину од великог значаја. Та нас година опет поново зближи, те са удруженом снагом могамо стати на браник нашем непријатељу, али многа нам та браћа по крви и језику, која су са удаљеног Севера, Волге и Дњепра за свету Словенску ствар дошли, пролише своју крв за наше ослобођење.

Теби честити вођо дичних јунака желимо, да и у будуће останеш пријатељ Србину, а мир нека је праху погинулих руских јунака. Знај, да у срцима свију Срба мисао о храбрим делима њиховим биће увек дубоко урезана и онда, кад кроз дуге векове не стане хладног, каменог спомена, на који данас на Рујевици урезујете њихова витешка дела.

Наставници чачанске гимназије: *Васа Филиповић, Дим. Дукић, Љуба Бирговић, Бура Стевановић, Сретен Пашић, Петар Степић, Лазар Теодосијевић.*

Ш А Б А Ц.

Његовом Преваслодству

ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Видљиви и освећени споменик руских добровољаца на крвавој бојишту у рату Српско-Турском под Алексинцем, одјек је осећања благодарности свију родољубивих синова независне Србије и васцелога народа српског, јер је увенчан неувелом лавориком независности Србије. Нека би тај споменик вековима светлио примером братства Руско-Српског и славом јуначких жртава добровољаца руских за крет часни и слободу српску.

Живео врховни заповедник, славом обасути добитник независности Српске, наш Књаз Милан М. Обреновић IV.!

Живео први јуначки и умни преставник добровољаца руских, љубљени генерал Черњајев! Живело братство народа Српског и Руског!

П. Н. Луњевица

начелник округа шабачког, са подручним
чиновништвом.

Г. ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

И ако три хиљаде руских добровољаца нису могли претегнути теразије победе у рату 1876. године на нашу страну, опет крв оних,

који су пали за слободу српског народа, обратила је не само руски и српски, него цео словенски народ. И ми вазда благодарни на њиховом пожртвовању кличемо: нека им је вечни спомен у Српском народу, а да живи њихов главни вођ, ђенерал Черњајев.

Коста Денић
предсеник.

Судије: *Милан Савић, Арса Јовановић, Т. Бурић, Ст. Јанковић*; секретар, *Ђорђе Ђорђевић*; рачуновођа, *Аранђел Мирчић*. Писари: *Танасије Главачевић, Милан Миленковић, Ђорђе Шалазардић, Сава Л. Врачевић, Ђорђе В. Матић, Лука, С. Вукомановић, Коста Д. Јездич*. Остали званичници: *Ђ. Палакоча, Мих. Вуксановић, Драгутин Кренцер, Мих. Грујић, Јов. Томашевић, С. Атанацковић*.

Г. МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Високопоштовани г. Генерале!

Одушевљени словенском слободом руски добровољци 1876. године, притекоше браћи српској у помоћ у крвавој и неједнакој борби с полумесецом. Бојна поља српска сведоци су њихове храбрости и пожртвовања. Имена Киријејева, Рајевског и многих других, који у борби падоше не могу се заборавити. Призоре крваве драме у поменутој години ја изблиза гледах, јер бејаш војни свештеник при Вама. Мир праху изгинулих руских добровољаца и вечита

хвала цару и народу руском. Споменик, који се данас свечано подиже изгинулим руским добровољцима на Рујевици, више Алексинца, нека служи за уверење да се Словенство ово пасторче Европе само слогом словенском ослободити може. Срцем и душом учествује у данашњој светковини.

Јероним

епископ шабачки.

Господину Генералу

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Борцима за идеју словенске заједнице, браћи Русима, који јуначки изгинуше на бојним пољима Србије, борећи се за ујединење и независност Србства; нека је вечан спомен, имали су се рашта и родити, јер ће до века живети.

Колегја шабачке ниже гимназије.

Његовој Екселенцији

ГОСПОДИНУ ГЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Официри шабачке команде и ако због удаљености немају могућности да на данашњи дан лично присуствују свечаности подигнућа споменика јуначким синовима велике Русије, који драговољно из братских осећаја дођоше и падоше у неравном боју са дивљим азијатским

хордама на граници Србије, за ослобођење своје једноверне браће, високо цене осећај и значајност данашњег дава, који ће још већма везивати оба братска народа. Лака нека им је црна земља која их покрива и за коју јуначки свој драгоцени живот жртвоваше.

У име официрског кора

Дука

ПОДПУКОВНИК.

Господину,

МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Откриће споменика, као залогу јединства између братског народа Руског и нас, срдечно и братски поздрављамо с тим: да ће живи споменик учињених жртава од браће, за нас и браћу, остати вазда у нашим срцама, и као аманет предати се нашем потомству, да и оно продужи јединство са братским нам народом.

Корфе М. Тошковић, Никола Мандић, Павле Самаровић.

Г. БЕНЕРАЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Долазак добровољаца, руске браће наше, охрабрио је српску војску на бојишту у неравној борби кнежевине с царевиним. Пролитвена крв на том јуначком бојишту повукла је

солидарност племена словенских. Та солидарност у поновљеној борби донела је слободу потиштеној браћи словенској, донела је дичну независност миле наше отаџбине Србије. Поносни том борбом и независношћу захвално гледамо њене жртве. С тога данас при освећењу подигнућа споменика, на бојишту код Алексинца узвикујемо:

Слава јуначким жртвама добровољаца руских! Живео први њихов вођа славни генерал Черњајев.

Грађани шабачки: *Миша Јосимовић*; *Ст. М. Матић*; *Г. III. Лазаревић*; *Чедомиљ Мариновић*, адвокат; *П. В. Манић*, *Јоца Гашић*, *Стева Рекалић*, *Алекса П. Бајић*, *Алекса Теодоровић*, *Коста Живановић*, *Рад. Теодоровић*, *Ст. Бојичић*, *Св. Нешић*, *Марјан Марковић*, *Борђе Алексић* и *Јован Шкорић*, трговци.

АДРЕСЕ

које су из разних места, на дан свечаности, поштом или лично предате
Генералу Черњајеву.

~~~~~

АЛЕКСИНАЦ.

Његовом превасходству

ГОСПОДИНУ МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Добротворство велике Русије, огледа се данас у Вашем Превасходству, где јуначки вођ из брацке љубави, незаборављеним изгинулим борцима — Славом и Поштом — диже вечити споменик.

Србин док дише — док му живот устраје, славиће славу Русије — славиће великог *Цара*, ослободиоца хришћанског народа.

Србин дубоко тронут, обележио је на дну срца свога јуначка дела браће Руса, и вековима сећаће се, да су они својим грудма заклањали и бранили све што је српско. — Србин ће у подмладку своме одгајити вечну благодарност изгинулој браћи руској, која непожалише своје животе жртвовати, за слободу и независност Србије.

Српкиње, Крушевачке Подружине Женског друштва, дошле су да своју пошту при освећењу споменика изгинулих бораца осведоче, и да се милостивом Богу за спасење њихових душа помоле — и да с благодарношћу поздраве јунака, који је од непријатеља бранио, нашег Књаза и нашу домовину.

За време ратовања, сестринском љубављу неговале смо све без разлике рањене и болесне борце, и од свог прилога начиниле смо кућу у Бањи рибарској, за смештај сиромашних рањених и прозеблних војника, који су са свих страна у лековиту бању долазили, и за три бањске сезоне, купањем и нашим издржавањем, многи сасвим оздравили. —

Ми нисмо заборавиле ни изгинуле јунаке. — Благодарне за њихову проливену крв, од нашег маленог прилога — спомену њиховом, близу оних места где је многа крв проливена подиглесмо цркву „Св. Наталије“ до Бање рибарске, да се у цркви свакога празника при богослужењу спомињу Српско-Руски и сви изгинули борци, и да се сваке године за покој њихових душа, парастос држи.

Подружина поздрављајући Вас, племенити г. Генерале, препоручује се милостивој доброти Вашег Превасходства.

7. Новембра 1880. г.

У Алексинцу.

С дубоким поштовањем

Председница крушевачке Подружине, Жен. друштва Љуба П. Петровићка. Касирка, Софија Протићка.

Деловоткиња, Јелена М. Крстићева. Редовне чланице: Анка Михајловићка, Вукосава Спасојевићка, Анка Обрадовићева. Чланице управине: Перса Козељац, Љубица Игрошанца, Тодора Миловановића, Милева Роксандрића.

БЕОГРАД.

Преузвишени Господине!

У колико ми је било мило, што ме удостојисте Вашег позива; у толико ми је више жао, што ми стање и околности не дозволише, да и присутни учесник будем, при открићу, заслужно подигнутог Споменика, изгинувшим руским добровољцима, у српској борби, против Турака. Да будем учесник споменика браћи, која из далеке словенске и братске нам руске земље, као браћа браћи, у помоћ нам притекоше, и која својом проливеном крви своју брацку љубав засведочише.

Да, они достојно падоше на пољу бојишта, за слободу своје браће, која под варварским тиранизмом пуних пет векова, за слободу своју, и слободу човеченства, крв своју лише; и која као живи бедем, од Јадранског до Црног мора, пет векова уздржаваше на себи моћну турску силу, и заштићаваше Европу, и у њој мало им благодарне народе, од грозне поплаве азијског варварства.

Свете историје правда, која узастопце прати народе, и њихна дела, неумитно бележи

у своје листове, да их остави потомцима, да се они њима поносе, или да их се стиде; она ће овај значајни рат и борбу здружене руско српске браће, као достојан у своје листове уписати, и потомству, као славно дело оставити; јер он не беше рат гадне и подле љуцке себичности; него беше рат, за ослобођење човечанства, против тиранског турског варваризма.

Проливена крв руских добровољаца, међу којима светлиће имена Кипријева и Рајевског, потомству ће причати, да су они сви за брацку слободу, а прот в тиранизма борећи се, славно изгинули. А подигнути им камени споменик, вековима ће се гордити, што је он за свагда порушио, онај грозни споменик, ког је себи варварство турско, од Српских глава подигнуло било.

Слава успомени руских добровољаца! А живими и мертвими обладајај Господ, да упокојит души их, во вјечних својих обитељах, Амин.

6. Новембра 1880.

У Београду.

Ваше Преузвишености.

Најпокорнији

Никола Мусулин

учитељ.

Г. БЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИТУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Ваше Превасходство!

Због слабости и других узрока, који од мене не зависе, ја дубоко сажаљујем, што данас не могу лично присуствовати торжанственом открићу споменика, подигнутог на Рујевици Вашим старањем, добровољцима Вашим, који су 1876. год. под Вашом командом храбро се борили против нашег непријатеља и јуначки умрли.

Ја у толико више жалим, што не могу тој значајној светковини присуствовати, што сам и сам, као што Вам је познато, био учасником у том рату, као лекар руског друштва Црвеног крста, коме је била Висока Покровитељка, Њено Императорско Величанство, блаженопочивша Императорица.

Овом приликом: слободан сам изјавити Вам, Милостиви Господине, да и ја и сви моји саотачаштвеници — Бугари, свом душом и срцем учествујемо у данашњој торжанственој свечаности.

У рату против Турака 1876. год. наша северна и остала словенска браћа, добровољно су похитала у помоћ својој јужној браћи, и том приликом показали су чудеса смелости, храбрости, јунаштва и самопрегоревајућег пожртвовања за свето дело ослобођења Словена Балканског полуострва.

У овом торжанственом тренутку, не може

ми се, а да се не опоменем са особитим осећањем дубоког уважања и усхићења, једне најплеменитије личности, а то је, блаженопочивши Никола Кирјеев; у потпуном смислу племић, он се први јавио као добровољац који је притекао у помоћ борећим се Србима. Вама су позната његова јуначка дела, као поглавице српских и бугарских добровољаца, а тако исто и његова трагична смрт на Вратарници. Његови смртни остаци нестали су, оставши у рукама свирепих и крволочних наших душмана; али његова племенита и јуначка душа постала је безсмртна, и његово име остаће на вечита времена драгоцену успомену у читавом Словенском роду. Ја сам имао част уживати његову дружбу и изближе упознати његове узвишене и племените особине, његове намере и жеље.

При данашњем свечаном торжанству кличем: част, слава и вечна успомена благородноме племићу и јунаку, Николи Кирјеву, и свима јуначним погинулим добровољцима!

Многа љета врсноме вођи, племенитоме Михаилу Григоријевићу Черњајеву.

С најдубљим уважањем и оданошћу.

Београд, Новембра 1880.

Ваш
К и р о в и ћ.

Б Е Л И П О Т О К .

АДРЕСА.

Његовом Високопревосходитељству

Г. БЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Од вајкада, давни времена, Турци чине зулум јадној кристијанској раји по целој турској царевини. — На опомену неких западни држава и императора всеруског, да се зулум већ престане чинити; из Стамбола би одговорено, чине Турци зулум и чиниће га. Непитамо тебе Каурине руски, како ћемо рајом управљати и уздајући се у своје пријатеље да да ће их од Московца опет бранити, — решише на Боспору 1876. године, да Србију и Црну Гору прегазе, та два гњезда разруше да им не смета више зулуме чинити, и одма кренуше на Србију не само јевропејску, већ и Азијатску голему војску.

Но витешки Књаз Милан М. Обреновић IV. подиже јуначки народ Српски и поведе га на сусрет големој навали Азијатској те се јуначки бој отпоче, од ушћа Тимока, до ушћа Дрине, — 150.000 Срба против 400.000 Турака, који су имали још и крупове топове, држаше се Срби јуначки скоро пет месеци дана.

Кад чуше и видоше браћа Руси још у почетку да им се браћа Срби у невољи на-

ходе, похиташе и поврвише драговољно са свију страна простране царевине Руске, оставише имање и куће своје, неки остави своју стару на умору мајку, без подпоре саму, неки отца, неки сестру, неки жену са нејаком децом својом.

Борише се јуначки, а многи славно и изгинуше на Шуматовцу, Ђунису и другим местима. Нека им буде вечна слава од нас, 1876. год. од Турака страдалог народа.

Ми народ општине Б. Поточке, среза Заглавског, округа Књажевачког, због тешких кувевних околности, не можемо данас 8. новембра с Вама лично сами присуствовати при освештењу подигнутог споменика. — С тога се јављамо и учтиво молимо за извинење, а у исто време покорно молимо Ваше Високопревосходитељство, да нам ово јављање сматра као да смо тамо лично присуствовали.

Руски народ и Руски Императори никад нису оставили нас Србе као браћу своју, да их туђин прегази.

С тога овим долазимо и клањамо се костима изгинулих јунака.

Вашег Високопревосходитељства.

Понизни: Божидар М. Огњановић, писар општ. Бело-Поточке. Никола Стојадиновић пр. Јован Динић, Радић Ђорђевић, Стојан Живковић, Стеван Раденковић, Ранђел Живковић, Арса Јовановић, Илија Петровић, Миленко Николић, Риста Петровић, Миљко Срећ, Милоја Срећ, Матеј Срећ, Јово Миленовић, Живко Живадиновић, Живан Живадиновић, Мпјајло

Милисављевић, Марко Илић, Маринко Илић, Стеван Видојковић, Милутин Раденковић, Никола Голубовић свештеник, Мирко Јовановић, Петар Стојковић, Милосав Стојковић, Милојко Видојковић, Јован Протић, Величко Протић, Ранђел Мијајловић, Крета Мијајловић, Мина Мијајловић, Анђелко Живадиновић, Ђорђе Живковић, Коста Милојић, Живко Крстић, Станоје Крстић, Никола Здравковић, Милош Милутиновић, Младен Милисављевић, Јован Милисављевић, Јован Кодић, Ђорђе Јовић, Спаса Милутиновић, Мијајло Спасић, Богдан Милошевић, Дина Јовић, Коста Јовић, Гаврило Динић.

Сви из Б. Потока, општине Б. Поточке.

ВЕЛ. ГРАДИШТЕ.

Г. МИХАИЛУ ЧЕРЊАЈЕВУ ГЕНЕРАЛУ.

Општина Велико-Градишка, појимајући значајност одкровења Споменика, кога благовољесте подићи неумрлим борцима за ослобођење угњетених Срба, — а уједно одзивајући се Вашем племенитом позиву, рада је учествовати, свечаности открића Споменика.

Па како је дојакошњи посланик овог среза, честити грађанин наш, г. Сава Ж. Обрадовић трговац овдашњи, и иначе био вољан тамо доћи и свечаности открића Споменика учествовати, то је од стране овдашње општине умољен да овом приликом и своју општину заступи.

Примите Господине Генерале уверење дубоког поштовања ове општине.

5. Новембра, 1880. год.

У Вел. Градишту.

У име општине В. Градишке

Ж. Јовановић

члан.

В Р А Њ А.

ВИТЕШКИ ВОЈВОДА ВЕЛИКЕ СЛОВЕНСКЕ ИДЕЈЕ!

Дубоко сажаљевам што ми није могла допустити моја обвезна дужност да присуствујем при освећењу Споменика погинувшим у рату 1876. год. Руским добровољцима.

Но и ми ћемо овамо данас у саборној цркви после божествене Литургије са више свештенства, свршити парастос, за упокој душа погинулих за вјеру православну, српску слободу и независност онима, којима данас Ви свечано подижете споменик код Алексинца на Рујевици.

Народа је препуно било у цркви; присуствовали су свију редова чиновници, и сваки је тајанственим и сокрушеним срцем понављао погинувшој браћи нашој: „вјечни покој подажд Господи усопшим рабом твојим, за вјеру и отечество на брани живот свој положи-

шим и сотвори им: „вјечнују памјат.“ По том и у пастирској беседи објаснио сам ову мно-гозначајну по Славенство успомену.

Господине Ђенералу, ми знамо и увјерени смо како Руско срце за Српску ствар куца. Па зато вјерујемо у могућег Бога, да неће много времена протећи, кад ће те под заставом Обреновића из царског Призрена поздрављани бити на обалама српским, бистрог Дрима и тихог Вардара, као командант побједоносне Српске војске.

8. Новембра 1880. год.

У Враћи.

Понизити слава Архим.

Сава,

администратор Врањске епархије.

ЗАЈЕЧАР.

Његовом превасходству

Г. ЂЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЛЕВУ.

Наша браћа Руси, никада нису пропустили прилику, а да нам своју моћну братску помоћ не укажу, али помоћ која нам је од стране њихове под врховним старешинством Вашим, Ви-соко поштовани Господине, указана 1876. год., понајвећа је до данас. Ми ћемо се тога и са највећом благодарношћу, вечно сећати а исто

тако и сво наше потомство. Историја ће учинити да се та помоћ неће заборавити докле траје Српства.

Високо поштовани Господине, малени смо материјалном снагом, те да сами васпоставимо видљиве знаке ове наше вечите захвалности и успомепа на ону храбру нашу браћу Русе, који и крвљу својом засведочише да им братско срце за браћом истински куца, и зато, општина зајечарска, Вама изјављује захвалност на подигнућу видљивог знака поштовања сјени у рату за ослобођење Српства погинулих Руса, којима нека Бог, Творац, даде у рају насеља.

Општина зајечарска од своје стране изашиље своја три грађанина: Андреју Генчића, Ватка Мијовића и Лазара Ј. Пашпића, те да Вам све ово од стране њене искажу присуствујући при одкрићу Споменика, а сви остали Зејечарци, којима није могуће на тој свечаности присуствовати; са свима Србима молиће Бога за здравље узвишених Владаоца Русије и Србије, за здравље васколиког народа Руског и Српског, и за здравље Ваше, узвишени Господине, те да доживите дан општег ослобођења Српства и васцелог Хришћанства испод грозне и посве убитачне владавине Турске. —

5. Новембра, 1880. год.

ЗАЈЕЧАР.

Председник општине вароши Зајечара,

А. Тодоровић.

КРАГУЈЕВАЦ.

Његовом превасходству !

Господину

ГЕНЕРАЛУ МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИЋУ ЧЕРЊАЈЕВУ.

Подигнуће Споменика у част добровољцима Руским, који падоше у борбама противу општег Словенског непријатеља и њихове слободе, а за независност своје једнокрвне браће Срба, видљиви је знак њихове храбрости и само пожртвовања за опште добро, кога им Ваше Превасходство у знак признања, од стране браће Руса подиже.

Но и сем овог видљивог знака њихове храбрости, они ће вечито живити међу сродном им браћом Србима, који такође заједно са њима своју крв за ослобођење пролише, а Српска ће историја славна дела њихова, златним словима забележити, јер је заједничка храброст њихова основа данашњој Српској независности, коју храбри Српски народ, помоћу своје одважне браће Руса извојева, те са себе скиде ланце несносних варвара, — Турака.

Мир нека је храбрим добровољцима Руским; а Вама господине Генералу вечита хвала, што споменик у част њихову подигосте у средини нашој, чиме овековечисте њихово и Ваше име и код нас Срба, — као главни вођ у борбама 1876. год. противу непријатеља Турчина.

Дај Боже, да храбра Руска и Српска мишница и у будуће сложено и братски ради за

ослобођење и независност, остале нам неослобођене браће, те да и њима једном и то у скоро, сијне сунце слободе, под моћном управом Цара, ослободиоца Славена Александра, и нашег витешког и независног Књаза Милана М. Обреновића IV.

Ову моју изјаву, немогући Вашем Превасходству изјавити лично, због болести ревматизма од кога патим, исказујем је овим путем у име моје, мога персонала и Г. Г. официра крагујевачте окр. подручне ми команде, и молим Ваше Превасходство за извинење, што не могу Вашем позиву следовати и на дан 8. тек. месеца при освећењу Споменика присуствовати којом ме је Ваше Превасходство, својим позивом удостојило.

5. Новембра, 1880. год.

КРАГУЈЕВАЦ.

Вашег Превасходства, покорни

Ар. Јаковљевић

команд. II. шум. дивизије.

Ваше Високопревосходитељство

ГОСПОДИНЕ ГЕНЕРАЛУ!

Према позиву Вашег Превасходитељства господине Генералу, околности ми не допуштају да лично будем присутан на дану 8. тек. месеца, при подизању и освећавању споменика

милој ми браћи Русима, који живот свој на бојишту изгубише, борећи се са нама јединородном браћом ради ослобођења и ујединења свега Српства.

Дубоко тронут у души мојој, хитим да Вам Високопоштовани Господине Генерале овим путем изјавим срдачне осећаје и жељу моју као Српскога војника.

Нека је вечни спомен Руским борцима, који не оставише нас јединокрвну браћу своју у тешким околностима, него притекоше у помоћ драгоценим животом својим. — Дај Боже да под мудрој управом великог ослободиоца народа Српског, Цара Александра и независног Господара нашег Књаза Милана доживе и они крајеви угњетеног народа Српског дан слободе, те да сви скупа прославимо имена ослободиоца народа Српског.

С тога, Господине Генерале, место мог личног присуства при освећивању тог знаменитог Споменика, молим, примите ово моје писмо, и будите уверени о мом искреном и отличном поштовању од вашег,

Пешадијског мајора

Стевана Поповића.

4. Новембра, 1880. год.

У Крагујевцу.

КРУШЕВАЦ.

Ваше Превасходство

МНОГОПОШТОВАНИ ГОСПОДИНЕ ЂЕНЕРАЛУ!

Општина вароши Крушевца, престолница негдашње славне Српске Царевине, желећи да би при открићу споменика који је подигнут браћи нашој Русима драговољцима, који у неравној борби драге наше отаџбине с отоманском царвином 1876. године за слободу и независност Србије падоше, достојно заступљена бити, шаље из средине своје члана општинског суда г. Милана са неколико отлични грађана који ће при тој свечаности присутни бити.

Многоуважни Господине Ђенерале, братски осећаји које цео Српски народ у грудима својим, за своју једноверну и једнокрвну браћу нашу Русе гаји и који су дубоко корена захватили, и никада се са срдца народа Српскога братска помоћ, браће наше Руса изгла ити не може, нарочито ће се Крушевљани вечно сећати оне помоћи брзе и моћне, коју им у одсудном часу својом моћном речију 1876. године указа моћни Государ Император Александар II. познатим октобарским ултиматумом, рекавши непријатељу крста и вере православне Азијском отоману „ни корак напред“; те тако наша варош, и нама за пола века трудно течена имовина од коначне пропасти сачувана би; на чему нека је вечна

слава и хвала од нас и нашега потомства великом Императору Александру II. Живио.

Нека би свемогуће Провиђење одржало вечно слогу, љубав и братску везу између два братска народа, Руса и Срба, и нека би споменик, који је проливленој крви у знак вечне успомене подигнут, био вечна опомена нама и будућим нараштајима свега Српства, да два братска народа у братској љубави и споразуму остати имају, и да се само брат брату у нужди и невољи у помоћи налази.

Живила два драга Монарха: Велики Император Руски Александар II. и наш драги и омиљени Господар Књаз Милан М. Обреновић IV. Живио Руски и Српски народ. Живио и многопоштовани Господин Генерал, славни вођа храбри добровољаца Руски и главнокомандујући Српске војске Черњајев. Ура!

7. Новембра, 1880. год.

У Крушевцу.

Представништво општине крушевачке, председник општине: Сима Савић. Чланови суда: Милан Којић, Јован Ст. Принчевић. Одборници: Паскало Војић, С. М. Стаменковић, А. Б. Павловић, Светозар Г. Протић, Илија Минић, Лазар Ристић, Петар Раденковић, Андреја Мијушковић.

СМЕДЕРЕВО.

Његовом Превасходству Господину Генералу Михајилу Григоријевићу Черњајеву, Главном Вођи Руских добровољаца, у рату 1876. год.

ВАШЕ ПРЕВАСХОДСТВО

Господине Генералу!

Братска веза два Славенска племена Руса и Срба; која је оба народа кроз толике векове везивала; још је чвршћом постала 1876. године, када храбри синови оба народа проливање драгоцену своју крв на бојним пољима у доба рата Српско-Турског, жртвујући своју крв и живот на пољу части; а у одбрану самосталности и слободе кнежевине Србије и у прилог ослобођења подјармљене браће своје.

И ако тада Промисао Творца не даде да се жељена цел постигне; ипак проливена крв Срба и Руса у рату 1876. године, основа чврст темељ за даље наступање к жељеној мети; коју данас већ видимо у толико постигнуту, што Кнежевина Србија поста независном, примив у своју средину један део од турског јарма ослобођење браће своје.

Народ Српски, не може и неће никада да заборави, диван спомен на ону своју суплемену браћу Русе, што дошав из удаљени крајева своје домовине zaloжише своју крв и скупопцени живот свој за постигнуће независности

Српске Кнежевине и ослобођење подјармљене
браће наше.

Подпуно свестна моралног дуга, што га
Српски народ сродном Руском народу и изги-
нулој браћи Русима дугује; општина вароши
Смедерева у тежњи да покаже учешће своје
спрам изгинулих Руских јунака на бојним по-
љима 1876. године, изабрала је из своје сре-
дине г.г. Дину Манчића и Ђорђа Величковића,
одборнике општинске, који ће општину засту-
пити приликом свечаности приређене о откри-
вању Споменика подигнутог погинулим Руским
Добровољцима у рату 1876. год.

Овом приликом општина смедеревска по-
здрављајући Ваше Превасходство Господине
Бенералу поздравља у вама цео народ Руски
кличући:

Живело Његово Императорско Величанство
Ослободиоц Цар Александер.

Живело Његово Височанство Књаз Српски
Милан М. Обреновић IV.

Живео народ Руски и Српски; а изгинулим
Руским борцима нека је „Вечна Памјат.“

5. Новембра, 1880. год.

СМЕДЕРЕВО.

У име општине смедеревске

Гаврил Чупић

председник општ. суда.

Исидор Н. Панић

писар.

У Б.

Господине Генералу!

Тронут вашим позивом, којим ме, као бившег народног војника позивате, да и ја лично учествујем при открићу Споменика „погинулим јунацима руских добровољаца на бојним пољима Кнежевине Србије,“ — овом приликом најучтивије Вам изјављујем, да ми при свој мојој доброј вољи није могуће учествовати у истом.

Праведни судија записаће златним словима у књигу своју имена погинулих Руса, за слободу једнокрвне браће своје. Духови њихови опомињаће потомство, да је се брат брату у нужди братски одазвао.

Но и ако се јуначка крв браће Руса на бојним пољима пуци; и ако се руски дух око Рујевице вије, јоште сво Српство ослобођено није.

Слава Вам дични ђенералу, који се потрудисте, да овековечите имена погинуле нам браће! Слава Вам, а уједно највећа благодарност на трудном и племенитом раду Вашем!

Мир пепелу погинулих Руса за слободу рода свог!

Овом приликом врли ђенералу изволите примити уверење мог дубоког поштовања.

4. Новембра 1880 год.

На Убу.

Аврам П. Сандић,
Сарај.

Витешком вођу, славноме патриоти Словени,

Г. МИХАИЛУ ГРИГОРИЈЕВИТУ.

Кад је прва пушка херцеговачка избачена на непријатеља, и Србија се поче спремати у помоћ браћи својој, Вама, Михаило Григоријевићу, првome дође абер, да су Словени хришћани наумни отпочети бој са Турцима и Ви притекосте први, а за Вама на Ваш глас похиташе и неколико тисућа Руса браћи у помоћ.

Алексинчани се благодарно сећају скупих жртава, које нам принесте на олтар Ви, Михајило Григоријевићу, као врховни командант српске војске и као витез и победилац на Шуматовцу. Алексинчани не могу никад заборавити витешку браћу Русе, који у околини њихове вароши пролише своју витешку крв и положише главе своје за ослобођење браће своје. Ова крвава борба, која се у 1876. год. водила на Српском земљишту, у којој и Ваши земљаци јуначки пролише своју крв, изазвала је многе нове жртве у потоњем руско-турском рату, који је био и узрок српском ослобођењу и независности.

Са тих разлога побуђени смо, да Вама, ми, грађани Алексиначки топло благодаримо на труду који сте нарочито око нас поднели украшавајући нашу варош, а остављајући потомству спомен, који ће причати славу руског оружја.

Ми Вас, Господине, молимо, да будете тумач код ваше браће, која су и наша браћа, свију наших заједничких тежња и жеља за сла-

венским ујединењем. А још ради веће заједнице, представништво ове општине избира јунака Михајила Григоријевића, Славенина, за свога „наследног почасног грађапина“ молећи га у исто време да се овога избора прими.

17. Новембра 1880. год.
У Алексинцу.

Председник општине,
Јованча Таушановић.

Чланови: Н. Младеновић, В. Степановић, Вељко Крстић. — Грађани: В. К. Стошић, А. Миловановић свештеник, Наум У. Јанковић, Љубомир Марковић, Мита Аранђеловић, Никола Филиповић, Милосав К. Милојковић, Риста С. Триковић, Милутин Петровић, Коца Крстић, Коста Димитријевић, Миша К. Милојковић, Марко Андрејевић, Тодор Манојловић, Браћа С. Живковића, Никола Радојковић, Коста Ј. Триковић, Богдан Радосављевић, Милан Б. Перишић професор, Богољуб Тирић.

Р Е Ч,

којом је Тура Вуковић, поздравио г. генерала Черњајева, у име општине и грађанства нишког, приликом освештења споменика на Рујевици, 8. Новембра 1880. год.

Многоугважени Господине !

Као члан депутације, коју је општина, ослобођенога, гордога и славнога српског града Ниша, послала да присуствује данашњој свечаности, опуномоћен сам да Те, славни патриото Черњајеву, поздравим.

Ти имаш племенито срце и узвишени дух

и по томе није потребно да ти опширно тумачим осећања, која надимају груди честити грађана нишких. Они су данас слободни синови, своје рођене мајке Србије, и то је доста Теби племенити поборниче за слободу угњетених, па да потпуно схватиш, како мило осећају честите Нишлије и са каковом усрдном љубављу шаљу они топле молитве ка престолу доброг словенског Бога, за блажено, рајско насеље оних, који падоше за светиње народне, за јединство и слободу нашу и за општу и велику целъ свога православног Словенства и Хришћанства.

Народни геније, обучен у светао плашт вечите божије правде и са неугасним лучем хришћанске свете истине, спушта неувелу лаворику на споменик, који се подиже твојим настојавањем, онима, који пролише драгоцену крв своју за светиње наше. Он нам у овом свечаном тренутку отвори и књигу повеснице наше и показује нам оном истом руком, којом је спустио лаворику на споменик, имена оних родољуба наших, који својим узоритим радом допринеше, да Србија постане независна и да прими у своје материнско крило знатан део своје драге и рођене деце, коју јој је пре пет векова отела сурова азијатска рука, из топлих недара њених. Међу тим именима блиста у неугасној светлости и име Твоје, силни словенски патриото Черњајеву.! Ти си свом силом твога жарког срца и узвишене душе, први са браћом Русима, дошао нама у помоћ и потпомогао да се и наша и осталог православног Словенства и Хришћанства ствар, знатно својој крајној мети

приближи. За то данас, нека ти је у име Ниш-
лија слава и топла благодарност.

Но уједно чуј и нашу жељу, за коју да-
нас са милина на успомену наших дичних бо-
раца, шаљемо благом небу топлу молитву, а та
је жеља, да се скорим доврши велико и свето
дело потпуног јединства и ослобођења Српства
и осталог прагославног Словенства и Хришћан-
ства. Живио Михаил Глигорјевић Черњајев!

РУЈЕВАЧКИ СПОМЕНИК.

Шта се оно изнад Рујевице
Тол високо к небесима диже?
Шта ли трагом вељег свештеника
Там одасвуд српски народ стиже?

Споменик је оно што поставља
Вођ Черњајев руским јунацима;
Тај споменик ко жиг вјечне коби
Сад свијету сија пред очима.

Свјет гледећ га за значај му пита;
Сумња, стрепи, гњев наћ излијева;
Али нама са његова виса
Јасна судба весело сијева.

Нови вијек, с њим и нова мисао
По васјони цјелој полетнше,
Те устаје сваке крви народ
Да слободап својим духом дише;

И крвава посаставља уда
 Насилничком руком разбацана;
 Хоће мјеста властитог под сунцем,
 Па уклања мачем инострана.

Срб Истоку нов вјек огласио
 Крстом вијућ до четири пута;
 А да вјека с њим изведе мисао
 Рус слетио са сјевера љута.

Рус слетио на глас Аксаковљев
 Што је руском земљом уздрмао;
 Ко синови једне мајке чврсто
 Рус уз Срба, Срб уз Руса стао.

И пролише крв јуначку оба
 На бранику словенске слободе:
 Кирјев паде, паде и Рајевски,
 С многим браћом и наш Илић оде.

Ал' из крви смјешане им никла
 Два блгарска соколова гњезда;
 А над двома србским засијала
 Још јаснија судбоносна звјезда.

Те четири на Истоку стоје
 Сад Словенства поуздане страже.
 Шта ће? чијим да слиједом пођу?
 Сам споменик то им мучки каже.

СПОМЕН

ЈУНАЦИМА ВЕЛИКЕ РУСИЈЕ.

ШТО ПАДОШЕ У БОЈЕВИМА ЗА СЛОБОДУ И НЕЗАВИСНОСТ
СРПСКУ 1876,

ПРИЛИКОМ

ОСВЕТЕЊА СПОМЕНИКА НА РУЈЕВИЦИ.

Историјо, жива књиго,
Људског бића мајко смела, —
Отвори се да запишеш
Драге браће сјајна дела!...
Из далека... где оно хуји,
Дњепар, Волга, Дон, и *Нева*,
Три хиљаде дође браћа
На глас врлог *Черњајева*!...
Три хиљаде, — а сваки је
Пламен љути огња жива, —
Па је вољан да са браћом
На разбоју крв пролива!
Борише се за слободу,
Та за њу је слатко мрети,
У азијској мркој крви
Гњеван соко ропство свети!
И падоше!.. Изгинуше!
Хладне груди,... срце немо!
А осмејах ко да ј' шан'о;
Ми за браћу радо мремо!

И гле сада, на могили
 Под ведрином неба плава,
 Братска љубав, братска суза
Споменик им освештава!..
 Ту се стекло старо, младо,
 Једне жеље срца жаре;
 Ту су синци Шумадије,
 Ту су деца Москве старе.
 Ту на гробу соколова
 Што падоше за род мили,
 Светом, чистом, братском сузом
 Свети гроб су оросили!
 Подигли су вечан спомен,
 Сјајан оквир славних дела;
Рујевица рухом светлим
 Свечано се заодела..
 Та од сад ће свету причат'
 А слуша ће веци позни:
 Да је туди *три хиљаде*
 Од варвара пало грозних!
Три хиљаде руске деце
 Нек је свет'о спомен ови, —
 За слободу с' свету пали
 Као дични соколови!
 Њихне крвце капље свете
 Ој ала су драге, миле!
 Угњетеном, јадном српству
Слободом су уродиле!..

Историјо, жива књиго,
 Људског бића мајко смела,
 Отвори се да запишеш
 Драге браће сјајна дела

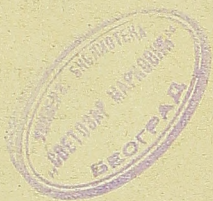
ШТАМПАРСКЕ ПОГРЕШКЕ.

Погрешком слагача изостављена су имена г. пуковника Ђоке Влајковића, г. саветника држав. Моје Гавриловића, и г. Ђоке Павловића, који су такођер при открићу присуствовали.

На страни 40-ој телеграм из Зајечара у првом реду место црногорски треба да стоји црноречки. .

На страни 84-ој телеграм из Филибе четврти ред место „у частвовању“ треба да стоји чувством.

Има још ситних погрешака које ће сами читаоци моћи да поправе.

biблиотека

